На стр. 2

Днес в броя

Подкрепят 100 иновативни училищни проекта за въвеждането на нови предмети

На стр. 3

Виктория Кис, анализатор образователни политики в ОИСР при представянето на глобалния доклад „Поглед върху образованието 2024“: „България постигна голям напредък на много фронтове. Има различни предизвикателства, но съм сигурна, че напредъкът ще продължи“

На стр. 7

Велина Георгиева, директор на 31. СУЧЕМ „Иван Вазов“ в София, което чества 70-годишнина: „Изкуственият интелект влезе в образованието. Важното е да го използваме по начин, по който той да бъде в полза на естествения, а не да го заменя“

Българска академия на науките
www.bas.bg

Силата на информацията

АЗ·БУКИ

Вестникът е правоприемник на първото официално издание на Министерството на просвещението – „Училищен преглед“ – 1896 г.

Четете ни на www.azbuki.bg www.azbuki.eu

НАЦИОНАЛЕН СЕДМИЧНИК ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА

Брой 37 (1682) 12 – 18 септември 2024 г. Година XXXIII. Под името „Аз-буки“ вестникът излиза от 10 април 1991 г. Цена 1,90 лв.

Снимка Олег Попов

Повече от 140 издателства от цялата страна предлагат на любителите на писаното слово най-новите, интересни и търсени заглавия в рамките на поредното издание на книжното изложение „Алея на книгата“ до НДК в София. За радост, дни преди началото на новата учебна година сред купувачите са и много ученици

МОН иска повече средства за образование в бюджет 2025

Ще бъде предложена национална програма за зелени училища и университети

„Ще търсим възможност средствата, които ще бъдат отпуснати за висше образование с бюджета за 2025 г., да бъдат в размер на 0,9% от брутния вътрешен продукт. По първоначални изчисления ще бъдат необходими 1,9 млрд. лв. Това е революционна крачка във финансирането и значително увеличение на средствата за висше образование.“ Това заяви служебният министър на образованието и науката проф. Галин Цоков пред народните представители по време на заседание на Парламентарната комисия по образованието и науката.

„Тези средства могат да бъдат насочени за изплащане на 10% за научноизследователска дейност, които се полагат на висше училище, но години наред не бяха плащани, за увеличение на заплатите на преподавателите, за нова национална програма с два модула: за ремонт и реконструкция на сгради и за оборудване на лаборатории“, посочи министърът.

Първоначалните анализи при подготовката на бюджета за средно образование сочат, че за да могат възнагражденията на учителите да бъдат 125% от средната брутна работна заплата за предходната година, в бюджета ще бъдат необходими допълнително между 480 и 550 млн. лв. Това зависи от сумата, от която ще се изчислява процентното отношение. „Планираното повишение на заплатите на педагогически специалисти е около 14 – 14,5%, ако се осигури тази сума“, заяви министър Цоков.

Ще бъде предложена и нова национална програма за зелени образователни институции. Вече са направени разчети какви средства ще бъдат необходими за въвеждане на зелените технологии, поставянето на фотоволтаици и подсигуряването на различен начин на отопление и производство на електричество в образователните институции.

„Тази национална програма е много важна както за училищата, така и за университетите“, посочи министърът. По думите му, към нея може да се предложи модул за климатизирането на класните стаи.

По националната програма за рехабилитация на педагогическите специалисти се разработва платформа за установяване на проблеми, свързани със стреса и състоянието на учителите, и мерки за предотвратяването им.

Пред народните представители министърът разясни и формата на входното ниво в IX клас, което е планирано за средата на октомври и ще се проведе на дигитални устройства. АЗ·БУКИ

Повече в интервюто на проф. Галин Цоков за „Аз-буки“ на стр. 8 – 17

139 млн. лв. за обучение на над 140 000 студенти

Увеличават се средствата, които държавните висши училища ще получават за обучение на студенти и докторанти по важни за икономиката специалности в съответствие с потребностите на пазара на труда. По-голямо финансиране се предвижда и за университетите, които осигуряват по-високо качество на обучението.

Обхванати ще бъдат общо 140 615 студенти и докторанти. Средствата за финансиране на тяхното обучение се увеличават със 138,8 млн. лева. Това предвиждат приетите от Министерския съвет изменения на постановленията за определяне на диференцирани нормативи за издръжка на обучението за един студент по професионални направления и за определяне на средствата от държавния бюджет за издръжка на обучението в държавните висши училища в зависимост от комплексна оценка за качеството на обучението и съответствието му с потребностите на пазара на труда.

С измененията се повишават коефициентите, по които се умножава базовият норматив за издръжка на обучението на един студент в 47 професионални направления. Сред тях са „Математика“, „Информатика и компютърни науки“, „Биологически науки“, „Химически науки“, „Обществено здраве“, „Здравни грижи“, „Ветеринарна медицина“, „Физически науки“, „Електротехника, електроника и автоматика“, „Растениевъдство“, „Животновъдство“, „Общо инженерство“ и други.

Бъдещите учители също ще носят повече средства за висшите училища, в които се подготвят. В предложените промени бе заложено за професионални направления „Педагогика“, „Педагогика на обучението по…“ и „Теория и управление на образованието“ коефициентът да нарасне от 1,60 на 2,60.

Както „Аз-буки“ писа, в проекта за изменение на Постановлението не бе заложена промяна на коефициентите за 5 от всички 52 направления – „Национална сигурност“, „Медицина“, „Стоматология“, „Фармация“ и „Военно дело“.

С промените се усъвършенства и механизмът за диференцирано финансиране на висшето образование според комплексната оценка за качеството. Тя се формира на базата на различни индикатори, като реализация на пазара на труда на завършилите, учебен процес и научни изследвания във висшето училище. АЗ·БУКИ

9 770861 399001

Проф. Генчо Попов поема временно Русенския университет

Досегашния зам.-ректор на Русенския университет по учебната работа проф. д-р инж. Генчо Попов е назначен със заповед на министъра на образованието и науката за изпълняващ длъжността ректор на висшето училище.

Проф. Попов ще управлява висшето училище не повече от шест месеца, като в рамките на този период ще трябва да се проведе частичен избор за нов ректор, съобщават от висшето училище.

Решението се налага след преждевременната кончина на проф. д-р Пламен Кангалов, който ръководеше Русенския университет от 2023 г. Той почина след кратко и тежко боледуване на 62 години, а скръбната вест съобщи бившият ректор на висшето училище акад. Христо Белоев. АЗ·БУКИ

Над 1000 полицейски екипа пазят първия учебен ден

Мерки за осигуряване на обществения ред и безопасността на празничните събития на първия учебен ден са обсъдени на срещи с училищни директори, съобщават от дирекция „Охранителна полиция“ към Главната дирекция „Национална полиция“. Към момента са осъществени 2000 срещи с директори и над 250 с представители на регионалните управления на образованието. Разговори са водени и с кметове и кметски наместници, както и с частни охранителни фирми.

Извършени са над 700 проверки на сгради на училища и детски градини. Там, където са констатирани пропуски, са изготвени съответните уведомителни писма. Нарушенията не са сериозни – целостта на оградите, проблеми с покривите, опасни клони или счупени прозорци.

По време на откриването на учебната година от полицията планират да има засилено присъствие на униформени около училищата и детските градини. Служителите на реда ще бъдат инструктирани да следят за спазването на обществения ред, да противодействат на престъпността и наркоразпространението. Изготвени са предписания на стопаните на пътищата за осигуряване на пътни знаци, освежаване на пътната маркировка или поставяне на нова, където има нужда.

В периода от началото на септември до края на октомври се провежда традиционната акция „Децата тръгват на училище, да ги пазим на пътя“. Тези предварителни мерки са част от нея, съобщават от полицията. Акцията ще продължи с това, че до края на месец септември във всички начални класове ще влязат служители на „Пътна полиция“, които ще изнесат кратки беседи по безопасност на движението. Полицейски служители ще посещават и родителски срещи. С останалите ученици също ще бъдат проведени беседи, но през учебната година.

Повече от 1000 екипа ще бъдат ангажирани с обезпечаването на безопасността на районите около училищата и детските градини и на всички места, на които ще се струпват хора. На 16 септември всички автомобили на полицията ще се движат с включена светлинна сигнализация като поздрав към учениците и учителите.

През седмицата 16 – 22 септември ще се проведат Европейската седмица на мобилността, Седмицата за превенция на детската пътна безопасност на дирекция „Пътна полиция“ и Дните на безопасността на пътя на Европейската мрежа на службите на „Пътна полиция“ ROADPOL. АЗ·БУКИ

Първокласници ще започват деня с „Утринна среща“

Близо 60 директори, заместник-директори и начални учители от 15 училища в пет области в страната – Велико Търново, Пазарджик, Плевен, Сливен и Софиянград, се включват в обучение за прилагане на педагогическа практика „Утринна среща“ в първи клас. То се провежда във Велико Търново, съобщават от пресцентъра на МОН.

„Тази практика е полезна за по-бърза и по-добра адаптация на децата от предучилищните групи в първи клас“, посочва служебният зам.-министър Емилия Лазарова в началото на обучението. По думите ѝ, по този начин децата развиват и умения за общуване – да си разказват. Така се развива речникът им, учат се да споделят и да разбират другите. „Изгражда се по-добра връзка между децата и родителите. Като цяло, този подход влияе върху личностното развитие на децата“, обобщи зам.-министърът.

Екипът за изработването на практиката включва двама научни ръководители (проф. Даниела Тасевска и доц. Емил Бузов – ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“).

Всяка сутрин учебният ден ще започва със споделяне между учители и ученици, което ще стимулира въображението им и ще им помогне да се социализират в новата среда. Дейността ще подкрепи изграждането на учеща общност в класната стая. „Утринна среща“ ще съдържа три задължителни компонента: тематично приветствие, тематично споделяне и тематични новини от класа.

Педагогическата практика ще допринесе за индивидуализацията на образователно-възпитателния процес, за съчетаване и пренос на знания, умения и отношения по различните учебни предмети и за прилагането им в разнообразни дейности. Целта е мотивиране на първокласниците за участие в часовете от учебния ден и след това.

Инициативата за обучението надгражда успешно приложената в над 50 детски градини в страната практика „Утринна приказка“, която е оценена като много ефективна както от педагози, така и от включените родители.

Ежедневното четене на приказки обогатява речника на децата (което е особено важно и за тези, за които българският език не е майчин), развива въображението и мисленето и допринася за емоционалното им развитие. Това дава основание за решението на Министерството на образованието и науката да награди този успешен модел и в началния етап на основното образование. АЗ·БУКИ

Подкрепят 100 иновативни проекта

Училищата могат да получат до 18 000 лв. за въвеждането на нови предмети и прилагане на интердисциплинарно учене

Сто проекта на школа, включени в Списъка на иновативните училища за учебната 2024/2025 г. (общо 521), ще бъдат подкрепени с до 18 000 лв. по модул „Нови учебни предмети, модули и интердисциплинарно учене“ от Националната програма на МОН „Иновации в действие“. Кандидатстването за финансиране по модула с бюджет от 1,8 млн. лв. продължава до 30 септември чрез електронната платформа на Програмата. Това става ясно от правилата за изпълнението ѝ, публикувани на страницата на МОН.

По модула могат да участват училища от Списъка и да реализират иновация, свързана с въвеждане на нови учебни предмети или модули (часове по един или няколко учебни предмета, в които се прилага интердисциплинарно обучение). За финансиране могат да бъдат одобрени и школа, които осъществяват промяна в организацията на обучението с прилагане на интердисциплинарни модули, съвместно преподаване от екипи с учители или външни лектори, интердисциплинарни ученически проекти.

Отпуснатите средства могат да бъдат използвани за възнаграждения на педагогическите специалисти, пряко ангажирани с реализацията на дейностите по модула, или за изплащане на до 40 лв. на учебен/астрономически час на външни лектори, представители на партниращи висши училища, на бизнеса и неправителствени организации, пряко ангажирани с реализацията на дейностите по модула.

Одобрените за финансиране училища не могат да правят разходи за дълготрайни материални активни и ремонти, но ще могат да закупят материали, консумативи, специално работно облекло или елементи от него за учениците в проекта, софтуерни продукти, да наемат помещения, осветление, декор и други. Могат да правят и разходи за външни услуги, свързани с изпълнение на дейностите, в това число и разходи за създаване на крайни продукти – ръководство, аудиовизуални продукти, софтуерни продукти, електронни и образователни ресурси, приложения, програми и др., включително или електронен вариант.

Снимка ПГСС „Никола Пушкаров“ – Попово

По Националната програма „Иновации в действие“ и тази година ще се финансират посещения и обмен на иновативни образователни практики

Училищата могат да кандидатстват и за финансиране по още два модула – „Мобилност за популяризиране и мултиплициране на добри иновации между училищата“ и „Форуми за иновации в образованието“. Формуляри се приемат отново в електронната платформа на НП „Иновации в действие“ с краен срок 21 октомври. В правилата обаче е уточнено, че процедурата за избор на партньорство и сключване на договори между иновативни и неиновативни училища спира, след като бъдат достигнати посочените индикативни стойности от 300 иновативни и 300 неиновативни училища, независимо от обявения краен срок.

По модул „Мобилност за популяризиране и мултиплициране на добри иновации между училищата“ могат да участват както училища от Списъка на иновативните, така и такива, които не притежават този статут. Иновативните училища извършват двустранно сътрудничество за обмен на иновативни практики, осъществявайки взаимни посещения на място в партньорското училище. Те могат да организират и тематични регионални форуми за образователни иновации. Училищата, които участват в Националната програма, а не са включени в Списъка на иновативните, правят само посещения към двете иновативни училища, а не могат да бъдат приемаща страна.

Финансовият пакет за участие на иновативно училище е до 3930 лв., в това число за публичност и за продукти, представящи обмена на иновации. Финансов пакет за школо, които не е в Списъка на иновативните, е до 2960 лв. Иновативните училища, които желаят да бъдат домакин на регионален форум, финансиран по модул „Форуми за иновации в образованието“, следва предварително да съгласуват идеята си със съответното регионално управление на образованието и след одобрение посочват своето желание в електронната платформа.

Финансирането на дейността по организиране и провеждане на тематични регионални форуми е в размер не по-малко от 22 000 лв. за едно училище домакин.

По Националната програма ще бъдат организирани и проведени 6 тематични училищни лаборатории за иновации с до 100 участници. За всяка от тях ще бъдат отпуснати до 30 000 лв. АЗ·БУКИ

Нараства делът на младите учители

Отделяме повече средства за образование, сочи проучване на Организацията за икономическо сътрудничество и развитие

В България има повече млади учители, отколкото преди 10 години. Това показва сравнението на относителния дял на педагозите под 30-годишна възраст у нас през 2013 г. и 2022 г., направено в глобалното проучване на Организацията за икономическо сътрудничество и развитие „Поглед върху образованието 2024“.

Докладът бе представен от Виктория Кис – анализатор образователни политики в ОИСР, в присъствието на служебния министър на образованието и науката проф. Галин Цоков и заместник-министрите д-р Емилия Лазарова и Наталия Митева.

„Политиките за привличането на млади хора към учителската професия, които започнаха преди години, дават резултат“, отбеляза министър Цоков.

По думите му, сред положителните констатации от доклада е ръстът на възнагражденията на педагозите.

„През последните 10 години заплатите на българските учители се увеличават с едни от най-бързите темпове сред всички страни членки на Организацията за икономическо сътрудничество и развитие. Това е добър показател за политиките, които се водят в България по отношение на приоритизирането на образованието“, категоричен е проф. Цоков.

Той даде за пример, че страната ни изпреварва Полша, Словакия, Латвия, дори и Гърция, където педагозите са били с едни от най-високите възнаграждения.

Според министъра косвеният ефект от ръста на заплатите е увеличаването на броя на студентите, които се обучават за бъдещи учители, и оставането на повече млади хора в образователната система.

Проф. Цоков подчерта, че през последните години се води и целенасочена политика за стимулиране на студентите да избират педагогически специалности, включително с освобождаването им от семестриални такси и отпускането на стипендии.

„Всичко това изигра роля младите хора, от една страна, по-добре подготвени и мотивирани да влязат в университета, да получат подготовка за учители, и от друга страна – по-мотивирани да останат и в образователната система“, посочи още министърът.

По думите му, важна роля има и въвеждането на наставничеството. „Каквито и да са финансовите условия, без подкрепа на младия учител в образователната институция трудно могат да се постигнат добри резултати“, каза той. Според проф. Цоков за развитието на системата за менторство наставниците на младите учители трябва да преминават и допълнителна специална подготовка.

Проучването проследява и дела на преподавателите на възраст над 50 години. У нас те са 48%.

Сред изследваните показатели е и времето, което учителите прекарват в преподаване. Оказва се, че педагозите в България преподават по-малко време в сравнение с колегите си от ОИСР. Изключение правят учителите в предучилищните групи.

Снимки Олег Попов

Министър Галин Цоков и зам.-министър Наталия Митева при представянето на доклада на ОИСР „Поглед върху образованието 2024“

Виктория Кис, анализатор образователни политики в ОИСР:

България постигна голям напредък на много фронтове. Например делът на младите хора, които не са завършили гимназиален етап, е намалял през последните години. Разходите за образование, като част от БВП, също са се увеличили. Можем да видим много признаци за подобряване на нещата.

В същото време, има и предизвикателства. Очакваме да видим „вълна“ от пенсионирани учителите. Делът на педагозите над 50 години в България е сравнително висок. Но добрата новина е, че делът на младите учители, тези на възраст до 30 години, се увеличава. Така че има различни предизвикателства, но е постигнат и напредък, който съм сигурна, че ще продължи през следващите години.

Докладът на ОИСР показва още, че през 2021 г. България отделя поголям дял от БВП за образование спрямо 2015 г. Средствата, които държавата е отделяла за училищно образование в изследвания период, се увеличават с половин процент – от 3% на 3,5%.

„Показателно е, че през последните години има усилен темп на увеличаване на средствата, отделени за образователната система. Това е политика, която се припознава от различните правителства. Надявам се и в бъдеще тази устойчивост да продължи“, заяви министърът.

Разходите за един ученик у нас от I клас до постъпването в университета също са се увеличили.

Друга положителна тенденция в проучването е, че повече хора в България завършват средно образование. Делът на младите, които нямат завършено гимназиално образование, е намалял с 3% от 2016 г. Тогава лицата във възрастова група 25 – 34 години без диплома за средно образование са били 17%, докато през 2023 г. са 14%. Това е и средният показател за ОИСР.

В същото време, младите хора, които имат завършено средно образование, получават по-високо възнаграждение, констатира още докладът.

Според изследването хората с по-ниско от средно образование потрудно намират реализация на пазара на труда във всички срани. В България тази зависимост е още по-силно изразена. По-малко от половината (47%) от хората на възраст 25 – 34 години без завършено средно образование са заети на пазара на труда. Средно в ОИСР техният дял е 61%.

Сред акцентите за страната ни в доклада е, че важността на образованието в ранна детска възраст е разпозната като приоритет. България е сред държавите, които са понижили възрастта за начало на задължителното образование. Все още обаче делът на обхванатите в образователната система е по-нисък от средното за ОИСР. Данните показват, че през 2022 г. 85% от 5-годишните са посещавали образователна институция. За 4-годишните отношението е 78 на 100, а при 3-годишните – 72 на 100.

След представянето на проучването бе дадена възможност за коментари и предложения. От думите на министъра стана ясно, че ще започне дискусия относно промяна в организацията на работата на учителите в посока намаляване на часовете, в които педагозите с по-голям стаж преподават, за сметка на други дейности, като менторство и подкрепа на новоназначени учители и работа на директора.

Засегната бе и темата за практическата подготовка на бъдещите учители, преди да влязат в класната стая. По думите на проф. Цоков, могат да се заделят целево средства към училища, които са база за обучение на студенти. Така бъдещите учители ще имат по-дълга практическа подготовка, за бъде тяхната работа в школата след това по-ефективна. АЗ·БУКИ

Кампания на Института за български език – БАН, и в. „Аз-буки“

НАПИСАНОТО ОСТАВА. ПИШИ ПРАВИЛНО!

С настоящето писмо

Диана БЛАГОЕВА*

„С настоящето писмо бих искал да изразя интереса си към работа във Вашата компания.“ С това изречение започва образец за написване на мотивационно писмо, публикуван в популярен сайт за търсене на работа. Такава форма за среден род на прилагателното *настоящ* нерядко срещаме и в научни разработки („Настоящето изследване има за цел…“), както и в административна кореспонденция („С настоящето Ви уведомяваме…“, „Настоящето се издава за удостоверяване на…“). Правилни ли са тези употреби?

Прилагателното *настоящ* е заето от руски още през Възраждането. През този период, а и по-късно, в паралелна употреба са две негови форми за среден род: с окончание -е (*настоящe*) и с окончание -о (*настоящо*), като първата от тях, срещана във възрожденските текстове и във вариант *настоящее*, следва руския образец (срв. в руски – *настоящий* м.р., *настоящее* ср.р.). Подобна вариантност в среден род с окончания -е и -о през Възраждането е налице и при други прилагателни и причастия като например *бъдещ – бъдеще* и *бъдещо*. Постепенно при тях формите с окончание -е излизат от употреба. Според съвременния правопис нормативна е единствено формата с -о. Така днес правилни са само употребите: „настоящото писмо“, „настоящото изследване“, „бъдещото благополучие“, но не и *„настоящето писмо“, *„настоящето изследване“, *„бъдещето благополучие“. Формата за среден род на тези прилагателни не бива да се смесва с окончаващите на -е съществителни *настояще* и *бъдеще* („нашето настояще“, „бъдещето на децата ни“, „в близко бъдеще“).

По-различно е положението с друга заемка от руски – прилагателното *бивш* (от рус. *бывший* м.р., *бывшее* ср.р.). При него също може да се срещнат употреби с окончание -о или -е в среден род, но трябва да се има предвид, че в случая нормативна е само формата с -е: „бивше ръководство“, „бивше правителство“ (неправилно „бившо ръководство“, „бившо правителство“).

***Д-р Диана Благоева** *е професор в Института за български език „Проф. Л. Андрейчин“ към Българската академия на науките.*

Забраниха продажбата на вейпове на деца

Народното събрание окончателно забрани употребата, продажбата и предлагането на деца под 18-годишна възраст на изделия, различни от тютюневи изделия, бездимни, нови, нагреваеми тютюневи изделия, известни като вейпове. Под изделия, различни от тютюневите, се имат предвид вещества, субстанции, течности и изделия на базата на растения, билки или плодове, които не съдържат тютюн или никотин и могат да бъдат консумирани чрез процес на горене, нагряване, изпаряване или друг процес, както и растения и вещества, забранени със Закона за контрол върху наркотичните вещества и прекурсорите.

С приетите на второ четене промени в Закона за закрила на детето народните представители единодушно гласуваха и предложението за забрана на рекламата на т.нар. вейпове по радиото и телевизията.

В мотивите се посочва, че голяма част от предлаганите на пазара изделия са с неясен произход и съдържат неясни субстанции. Текстовете целят въвеждане на забрана на продажбата на IQOS, вейпове със и без никотин, дъвки и други, които остават извън нормативната уредба.

Един от вносителите на промените – бившият здравен министър проф. д-р Костадин Ангелов, подчерта, че следващите законодателни стъпки ще са в посока на енергийните напитки.

„Следващата битка, която трябва заедно да проведем, е битката срещу употребата на енергийни напитки сред подрастващите. Може би това ще бъде първото, което ще започнем в следващия парламент. Защото битката за здравето на нашите деца е най-важна“, обясни проф. Ангелов. АЗ·БУКИ

Българският отбор по английски език грабна отличия в Румъния

Един златен, два сребърни медала и 3 почетни грамоти спечели българският отбор на Международната олимпиада по английски език (IELO), която се състоя в Констанца, Румъния, съобщава пресцентърът на МОН.

Златното отличие е за Траян Бешков от Профилираната езикова гимназия „Екзарх Йосиф I“ в Ловеч в индивидуалната надпревара на ниво B1.

Надежда Дюлгерова от Профилираната гимназия „Пейо К. Яворов“ – Петрич, печели сребърен медал в индивидуалната надпревара на ниво B2. В същото ниво Александра Атанасова от Езиковата гимназия „Проф. д-р Асен Златаров“ в Хасково е удостоена с почетна грамота.

Екипният проект на участниците на ниво B2: Траян Бешков от ПЕГ „Екзарх Йосиф I“ – Ловеч, Надежда Дюлгерова от ПГ „Пейо К. Яворов“ – Петрич, Александра Атанасова от ЕГ „Проф. д-р Асен Златаров“ – Хасково, и Сейрула Лютви от СУ „П.Р. Славейков“ в Кърджали, е отличен с почетна грамота.

Сребърно отличие печели и екипният проект на участниците за ниво C1 – Джесика Петкова от ГПЧЕ „Ромен Ролан“ в Стара Загора, Нико Анастасиу от 1. АЕГ в София, Венета Костадинчев от НПМГ „Акад. Любомир Чакалов“ в София и Антон Лазаров от ППМГ „Акад. Никола Обрешков“ в Разград. А Антон Лазаров получава почетна грамота в индивидуалната надпревара на ниво C1.

Общо 200 участници в 35 отбора от 15 държави се състезават в двете задължителни категории: индивидуално и екипно по нива B1, B2 и C1. Индивидуалната надпревара включва писмен тест, интегрирани умения (разбиране на аудио-видео материал и писане на есе) и говорене. Екипният проект се състои в създаването на цифрово/мултимедийно/драматизирано представяне на сцена, която отборът смята за особено важна за действието на романа, посочен в библиографията за съответното ниво – B1, B2 и C1.

Ръководители на отбора са Стоянка Делибеева, учител в 18. СУ „Уилям Гладстон“ – София, и Вера Георгиева, учител в ЕГ „Проф. д-р Асен Златаров“ – Хасково.

Международната олимпиада по английски език се организира за втора поредна година. От първото издание на IELO през 2023 г. България се завърна с един златен медал за екипен проект на ниво B2, две почетни грамоти на същото ниво в индивидуалната надпревара и бронзов медал в индивидуалната надпревара на ниво B1. АЗ-БУКИ

Снимка Пресцентър на МОН

Световноизвестен информатик с лекция у нас

Световноизвестният компютърен учен проф. Моше Варди ще изнесе открита лекция в Софийския университет „Св. Климент Охридски“ на 12 септември в зала 65 в Ректората на висшето училище. Входът е свободен, като е необходима предварителна регистрация.

Посещението е по покана на българския Институт за компютърни науки, изкуствен интелект и технологии (INSAIT) към Софийския университет и е част от инициативата INSAIT Tech Series.

Проф. Варди е носител на редица от най-престижните награди в информатиката, включително наградата „Гьодел“, наградата „Кнут“, наградата „Парис Канелакис“, медала „Блез Паскал“ от Европейската академия на науките, на президентската награда на Асоциацията за компютърна техника (Association for Computing Machinery) и десетки други. Член е на Европейската академия на науките и на Националната академия на науките на САЩ. Има над 700 научни публикации (Хирш-индекс 120 и 8) и почетни докторантури от водещи университети. Работил е дълги години в изследователския център на IBM – IBM Almaden Research Center, в Калифорния, САЩ.

В своята лекция ученият ще повдигне темата за важността на устойчивостта пред ефективността в съвременната наука и икономика. Той ще обясни вижданията си защо както при алгоритмите и развитието на AI, така и при управлението на човешкия труд устойчивостта е по-важното свойство от ефективността. АЗ-БУКИ

Снимка Сдружение на олимпийските отбори по природни науки

4 сребърни медала за информатиците

Това е най-доброто представяне на страната ни в Международната олимпиада в последните няколко години

Четири сребърни медала спечелиха българските ученици от 36. международна олимпиада по информатика, съобщават от Сдружението на олимпийските отбори по природни науки. Най-престижното състезание по информатика в света за тази година се проведе в Египет, където всички от отбора ни завоюваха отличия в конкуренцията на над 350 участници от над 90 държави.

Сребърните медали спечелиха дебютантът Даниел Койнов (XI клас, ППМГ „Нанчо Попович“ – Шумен), който остана на няколко точки от златото, Борис Михов (XI клас, Софийска математическа гимназия) и Веселин Маркович (XI клас, МГ „Д-р Петър Берон“ –Варна), които са за втора година в отбора, както и най-младият в състава и участник за първа година – Андрей Стефанов (IX клас, Първа частна математическа гимназия – София).

Ръководители на отбора са Илиян Йорданов (Институт по математика и информатика – БАН) и Емил Инджев („ЛогСофт“), който е бивш състезател по информатика.

„Българският отбор е на 21 място в неофициалното отборно класиране по медали, както и на 10 място по среден брой точки сред всички официални отбори! Това е най-доброто представяне на България на олимпиадата в последните няколко години. Запазваме и петото място по общ брой медали от всички издания на олимпиадата – коментира след церемонията по награждаването Илиян Йорданов. – Пожелаваме още повече успехи на учениците и поздравяваме всички допринесли за техния успех.“

Преди надпреварата Илиян Йорданов изрази увереност, че отборът ще спечели четири медала от олимпиадата. Той коментира още, че в последните години държавата, в лицето на Министерството на образованието и науката, е направила немалко за насърчаване на обучението по информатика. „Инвестираха се повече средства за лагер-школи, контролни състезания на отбори. Като цяло, наблюденията ми са, че у нас държавата влага повече средства в този вид обучение, също и за състезания в сравнение със съседните нам държави“, заяви Йорданов, цитиран от БТА.

Четиримата национални състезатели проведоха заключителната си подготовка в рамките на Лятната лагер-школа по информатика в Ямбол. Домакин бе Природо-математическата гимназия „Атанас Радев“, в чиято база се провеждат обученията и състезанията от програмата на форума.

Инициативата за провеждане на Международната олимпиада по информатика е българска. През 1987 г. проф. Благовест Сендов прави предложение на 24-тата генерална конференция на ЮНЕСКО, като още през 1989 г. се провежда първата надпревара в Правец. Първият председател на Международната олимпиада по информатика е проф. д-р Петър Кендеров.

Общо 127 медала – 27 златни, 55 сребърни и 45 бронзови, са спечелили досега българските ученици от всички издания на Международната олимпиада по информатика. АЗ-БУКИ

Талантите

И през това лято българските олимпийски отбори продължиха традицията да се връщат с медали от престижните международни състезания.

Първите добри новини през юли донесоха представителите ни в олимпиадата по биология, които се завърнаха със златен, сребърен и бронзов медал от надпреварата в Казахстан. Златният медалист Виктор Лилов (XII клас, Софийска математическа гимназия) постигна девети резултат в света и първи в Европа.

Две седмици по-късно Виктор Лилов спечели втори пореден златен медал от Международната олимпиада по химия, при това с втори резултат в света. Той стана единственият, завоювал златни отличия от най-значимите световни състезания за ученици по биология и химия. Неговите съотборници от тима по химия се окичиха с още два сребърни и един бронзов медал.

Успешно се представи и отборът по математика, който си тръгна от 65. олимпиада в английския град Бат с пет медала – 3 сребърни и 2 бронзови, и една почетна грамота.

До отличията достигнаха и най-добрите български ученици по физика, които спечелиха в иранския град Исфахан също 5 медала – сребърен и четири бронзови, от 54. международна олимпиада.

В края на юли шест отличия – едно сребърно и пет бронзови, спечелиха участниците ни от XXI международна олимпиада по лингвистика, която се проведе в Бразилия.

В началото на август страната ни прие и първата Международна олимпиада по изкуствен интелект, инициирана от петима българи – Лора Динева, Елена Маринова, Росица Декова, Александър Велинов и Ива Гумнишка. От 9 до 15 август в Бургас се съревноваваха 40 отбора от над 30 държави. И двата отбора на България завоюваха бронзови медали от научния кръг на първата по рода си олимпиада. Първият ни тим бе отличен и със златна награда от практическия кръг на състезанието.

По-късно най-добрите български ученици се завърнаха с два сребърни и три бронзови медала от XX международна олимпиада по астрономия и астрофизика, която се проведе в Бразилия.

През миналата година олимпийските ни отбори спечелиха 9 златни, 10 сребърни и 23 бронзови отличия само от международните олимпиади по математика, физика, химия, биология, лингвистика, география, информатика, астрофизика и астрономия.

Югозападният приема база за STEM умения

С изграждането на лаборатории и лекционна зала в университетския център „Бачиново“ ще се подпомага един от трите регионални центъра

Един Национален STEM център на територията на „София Тех парк“ и три регионални STEM центъра ще бъдат изградени със средства по Националния план за възстановяване и устойчивост. Регионалните STEM центрове ще се намират в съществуващи ученически бази в селата Ковачевци и Ястребино и в град Хисаря. Проектът е на стойност 37 млн. лв. и в него е заложено към регионалните STEM центрове да бъдат създадени и изнесени бази в три държавни университета с педагогически профил с фокус върху природо-математически специалности. Една от тях ще бъде на Югозападния университет „Неофит Рилски“ – Благоевград.

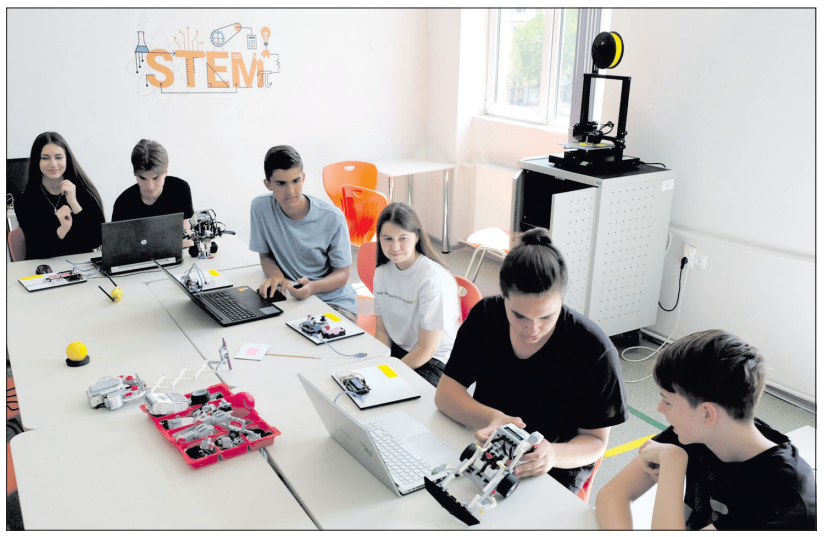

Снимка Национален STEM център

„Роботика и киберфизични системи“ е едно от направленията, в които ще се работи в изнесената база за STEM обучение към Югозападния университет

Стела МАРИНОВА

Изграждането и оборудването с най-съвременна техника и технологии на три специализирани лаборатории, предназначени за обучение в пет ключови направления („Роботика и киберфизични системи“, „Дизайн и 3D прототипиране“, „Математика и информатика“, „Природни науки“ и „Зелени технологии и устойчиво развитие“) и една лекционна зала е заложено в проекта за изграждането на изнесена база към Югозападния университет „Неофит Рилски“ на един от трите регионални STEM центъра. Тя ще бъде изградена в четириетажна сграда в университетския център „Бачиново“.

„Инициативата е насочена към създаването на модерна и многофункционална учебна среда, която ще подпомага обучението и развитието на умения в областта на STEM – споделят за „Аз-буки“ от висшето училище. – Изнесената база за обучение към регионалния STEM център ще подпомогне значително дейността на тези центрове, като предостави

модерно организирани пространства и специализирани лаборатории, които ще бъдат използвани за обучения на учители и студенти от целия регион.

Базата ще функционира като център за развитие на професионални компетенции и научни изследвания в различни STEM дисциплини, което ще подпомогне обучението и подготовката на новото поколение специалисти.“

Финансирането на изнесената база за обучение към Регионалния STEM център е в размер на 900 000 лева. Тези средства ще покрият необходимите разходи за строително-монтажни работи, които включват адаптацията на помещенията в базата към специфичните нужди на STEM обучението, както и за закупуване на необходимото оборудване и софтуер, които ще подпомагат реализирането на проектно базирани обучения и практически занимания и обзавеждане. Финансирането е предвидено така, че да осигури максимална ефективност и устойчивост на проекта, като базата ще бъде оборудвана с най-модерните технологии и инструменти, които да подпомагат обучителния процес.

Първата лаборатория ще бъде посветена на „Роботика и киберфизични системи“ и „Дизайн и 3D прототипиране“. Тя ще разполага с 3D принтери, режещи плотери, както и комплекти за програмиране на микроконтролери, които ще позволяват на обучаемите да създават и тестват физически прототипи и роботи.

Втората лаборатория – „Математика и информатика“, ще бъде оборудвана с мощни компютърни системи, софтуер за моделиране и симулации, както и интерактивни дисплеи, които ще подпомагат визуализацията на сложни математически концепции и алгоритми.

Третата лаборатория ще бъде за „Природни науки“ и „Зелени технологии и устойчиво развитие“. В нея ще се намират инструменти и реактиви за изследвания в областта на химията, физиката и биологията. Тя ще разполага и с оборудване за изследване и приложение на зелени технологии, включително устройства за изследване на възобновяеми енергийни източници, като слънчева и механична енергия.

Лекционната зала ще бъде оборудвана с най-съвременна аудиовизуална техника и интерактивни устройства, които ще подпомагат провеждането на обучителни семинари и лекции.

Капацитетът на изнесената база за обучение е проектиран така, че да осигурява максимална гъвкавост и ефективност при провеждането на обучителни дейности. Всяка от трите лаборатории е оборудвана за работа с до 30 участници, което позволява провеждането на практически занятия и изследователски проекти едновременно от различни групи. Лекционната зала също ще има капацитет за 30 души, което осигурява достатъчно място за семинари, лекции и дискусии.

„Това означава, че базата ще може да приеме до 120 души едновременно, когато всички зони са заети, което е достатъчно за организирането на различни паралелни обучения и дейности“, посочват от Югозападния университет.

Университетският център „Бачиново“ разполага с хотелска част с възможност за настаняване на обучаемите и ресторант със 140 места.

Зоните в базата ще покриват площ над 500 кв.м и ще предоставят среда, подходяща за провеждането на различни STEM обучения и интердисциплинарни проекти.

„Основните дейности ще включват проектно базирано обучение, където

участниците ще работят над проекти, разработвайки и представяйки крайни продукти или решения.

Лабораториите ще позволяват провеждането на практически занимания, включително изследвания и анализи в областта на химията, физиката, математиката, информатиката и екологията. – обясняват от Университета. – Освен това лекционната зала ще бъде използвана за провеждане на семинари и лекции, насочени към разширяване знанията и уменията на участниците в областта на STEM науките.“

Образователните дейности ще бъдат насочени както към студенти и преподаватели, така и към учители и ученици от регионалните училища, които желаят да подобрят компетенциите си в тези области. Базата ще предоставя и възможности за сътрудничество и обмен на добри практики между образователни институции.

Университетският център „Бачиново“ ще играе ключова роля в координацията и изпълнението на STEM инициативи на регионално равнище, осигурявайки необходимата подкрепа и ресурси за ефективното провеждане на обучителните програми. Базата ще работи активно с екипите на STEM центровете в училищата в областта. Планирано е сътрудничество с образователните институции чрез организиране на съвместни проекти, обучения и обмен на добри практики.

„Участието на училищните екипи в дейностите ще осигури необходимата подкрепа за разширяване и подобряване на STEM образованието на местно ниво. Това сътрудничество ще позволи на учителите и учениците от областта да се възползват от модерните ресурси и опит, налични в Университета, което ще допринесе за създаването на устойчива и ефективна мрежа от STEM центрове в страната и региона на Югоизточна Европа“, допълват от Университета.

Ще обучават бъдещи учители в Гимназия „Екзарх Йосиф“ в Разград

Мария АЛЕКСАНДРОВА

Профилираната гимназия с преподаване на чужди езици „Екзарх Йосиф“ в Разград става база за провеждане на практика на бъдещи педагогически специалисти от Шуменския университет „Епископ Константин Преславски“. Това е възможно, след като двете образователни институции сключват договор, който влиза в действие от 1 октомври и е с продължителност една година.

„След подписването на договора гимназията става база за провеждане на практика на три етапа – на хоспитиране, което е вид наблюдение на урока, на текуща практика и на стажантска педагогическа практика“, обяснява пред „Аз-буки“ директорката на гимназията Ивелина Христова. И уточнява, че хоспитирането ще бъде с продължителност 30 часа, текущата педагогическа практика – 60 часа, а стажантската практика – 90 часа.

На този етап са определени двама учители наставници по биология и здравно образование – Пламенка Николова и Румяна Филева, но впоследствие броят им може да се увеличи. За реализацията на идеята помага и административният заместник-директор Светлана Великова.

Христова изрази надежда основните училища да последват примера на гимназията, която ръководи. И след време да се провеждат стажантски практики и за бъдещи учители в прогимназиален етап.

Идеята училището да стане база за педагогически практики на бъдещи учители, е и част от концепцията на Ивелина Христова за развитие на профилираната гимназия. Тя е сред новоназначените директори от първите конкурси, които се проведоха по новите правила в началото на настоящата година.

Още при защитата на концепцията Христова обсъжда идеята с началника на РУО – Разград, Ангел Петков и с експертите от Регионалното управление. Следват повторни разговори, посещения на Шуменския университет, чийто екип също изразява подкрепата и одобрението си за предложението на педагогически съвет.

Началникът на РУО – Разград, очаква реализацията на идеята да допринесе за добрата подготовка на бъдещи учители за образователните институции в областта, което да доведе и до повишаване на резултатите на националните външни оценявания и държавните зрелостни изпити.

Снимка Личен архив

Директорът на Профилираната гимназия с преподаване на чужди езици „Екзарх Йосиф“ в Разград Ивелина Христова (отпред вляво) и педагогическият колектив участват в квалификационен курс преди началото на учебната година

Лятно училище за първокласници в НУ „Иван Вазов“ във Враца

Дея ЛЮБОМИРОВА

Лятно училище за първокласници организира за 15-а поредна година Начално училище „Иван Вазов“ във Враца. Традиционно заниманията се провеждат две седмици преди първия звънец, като през тази година са от 2 до 13 септември включително.

„Опитът показва, че децата, които участват в тази форма, се адаптират по-лесно и преодоляват много полесно предизвикателствата на прехода от детската градина към училището“, казва за „Аз-буки“ директорката на училището Малина Николова. И отбелязва, че дейностите в програмата са свързани както с предметните области, така и с участието в наблюдения, опознаване на градската и училищната среда, спортни занимания на открито и изграждане на навици за здравословен живот.

„Много често в края на програмата децата казват, че не искат тя да свършва. Това за мен е най-ясният сигнал, че лятната програма е повече от успешна“, казва директорката.

Тази година в летните занимания са се включили близо 90% от записалите се в школото първокласници, които са общо 73 деца. Програмата е безплатна и в нея може да се включи всеки, който има желание. „Има родители, които не могат да осигурят присъствието на децата си, защото все още са на почивка или извън града“, обяснява директорката.

Традиционно в училището във Враца приемат четири паралелки ученици в I клас. „Децата, които са посещавали заниманията, и тези, които не са, много се различават. Едните се чувстват уверени, а другите постъпват с доза притеснение от неизвестното и какво ги очаква в клас“, казва Николова.

Участниците в програмата добре познават училищната среда, получили са базови познания за новия учебен материал и знаят имената на своите съученици и учители. „Това със сигурност оказва положително влияние върху психическото им състояние“, посочва тя. Затова и лятната програма в НУ „Иван Вазов“ се провежда година след година. Единствено по време на пандемията е преустановена.

През новата учебна 2024/2025 г. възпитаниците на НУ „Иван Вазов“ във Враца ще бъдат 386 заедно с малчуганите от подготвителната група. „Подготвяме тържествено откриване на учебната година, в което участие ще вземат всички наши ученици“, разказва Николова. Празничната програма включва не само песни, танци и рецитали, а и обобщено представяне на постиженията на учениците от състезания и конкурси.

„Акцент ще бъде личното споделяне на опит и емоция от първо лице на учениците, завоювали през изминалата година първо място в национални олимпиади и състезания“, посочва директорката. Тя обяснява, че най-много отличия възпитаниците им печелят от математически състезания. Имат и много изяви в областта на спорта, английски език и компютърно моделиране.

Миналата година приключват и проекта „Подкрепа за приобщаващото образование“ с 37 деца с изявени дарби.

В училището предлагат и обучение по метода на Мария Монтесори, като имат по една такава паралелка в I, II, III и IV клас. За целта получават финансиране от Община Враца. Всяка паралелка е с 22 ученици, като родителите при постъпването на детето им в I клас изрично посочват дали искат то да се обучава в Монтесори паралелка, или не.

„Родителите изцяло се включват в учебния процес – влизат в часовете и участват в извънкласните занимания. Те сами виждат какъв е ефектът от „учене в аванс“, както аз самата го наричам. Смело мога да кажа, че тези деца получават много повече практически знания и умения от другите“, обяснява директорката. В ръководеното от нея училище има 9 педагози, които са преминали обучение за работа по метода Монтесори.

Снимка НУ „Иван Вазов“ – Враца

Децата, които посещават лятната програма за първокласници, много по-лесно се адаптират към учебния процес и новата среда

Снимки ОУ „Петър Парчевич“ – Чипровци

Шествие на ученици и учители от ОУ „Петър Парчевич“ в Чипровци по случай 400-годишнината на школото

Просветен завет на 400 години

В ОУ „Петър Парчевич“ в Чипровци честват знакова годишнина от създаването на първата светска образователна институция у нас

Зина СОКОЛОВА

Приповдигнато е настроението в ОУ „Петър Парчевич“ в град Чипровци. Все още много силна е емоцията от честването на 400-годишнината от създаването на училището – първата светска образователна институция у нас. Вълненията се допълват и от друг очакван празник – тържественото откриване на новата учебна година.

„Дълго се готвехме за празника по повод годишнината и сме доволни, че той мина добре – коментира за „Аз-буки“ Лена Георгиева, директор на училището. – Имаше шествие на цялото училище, предвождано от мажоретки и духов оркестър. Децата и техните ръководители дълго се готвеха, положиха много усилия.“

Основният акцент на празненствата е празничният концерт, който прави връзка между миналото, настоящето и бъдещето. Ученици възпроизвеждат някогашна седянка, на която в хумористичен стил се обсъждат теми, свързани с ученето. Рецитират и стихове на бивша учителка, автор на книга за Чипровци – за просветата, за Чипровското въстание. Оттам са и стихотворенията, свързани с историята на школото. През цялото време на екран се показват снимки от историята на училището. А бивши негови възпитаници представят и някогашната школска група за местен фолклор. Поканени са известни певци.

„На гости ни бяха ансамбъл „Българче“ от община Винга в Румъния, които са преките наследници на чипровчани, напуснали Чипровци след въстанието през 1688 г., когато населеното място е разрушено. Гост на празника ни беше и служебният заместник-министър на образованието и науката Таня Михайлова – казва директорката. – Чипровчани бяха много доволни от концерта. Всеки си е спомнил нещо за младежките си години.“

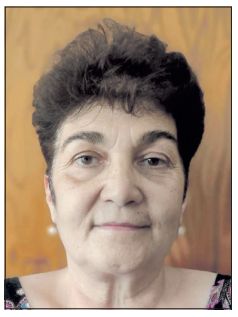

Лена Георгиева, директор

След концерта има представяне на алманах – издаден от сдружението с нестопанска цел „Чипровци – алтернатива и развитие“. Негови членове са основно учители. Две от тях – Йорданка Ангелова, Севдалина Петкова и бившият учител, вече пенсионер, Йордан Лесов работят върху книгата, която е доста обемна – 635 страници. В нея са включени спомени на учители, на ученици, има богат снимков материал. Публикувани са и творби на чипровски творци, възпитаници на училището. От книгата могат да се черпят много исторически сведения за живота на чипровското училище през годините, подчертава директорката.

Сега педагогическият екип е отправил поглед към откриването на новата учебна година. Училището, като база, е голямо и се изискват доста усилия за неговото поддържане с ограничените средства, с които разполага екипът.

„За наша радост, първокласниците са 11 – отдавна не сме имали толкова много деца – казва Лена Георгиева. – Ние сме защитено училище. При нас учат 59 деца, като 26 от тях пътуват от съседни села. Има две групи в целодневна форма на обучение – по една в начален и в прогимназиален етап. Осигурява се храна – закуска и обяд. Децата са обгрижвани от квалифицирани учители с много обич и затова се чувстват буквално като вкъщи. Планираме и по-нетрадиционни празници – като празник на шапката, на добротата, на усмивката.“

Сред най-големите предизвикателства пред екипа е неговото подмладяване. В близките 5 – 6 години повечето учители ще се пенсионират. Георгиева и нейните колеги се надяват със съдействието на Общината да възстановят паралелката по килимарство, защото този занаят загива и са останали много малко тъкачки на прословутите чипровски килими. Подобна паралелка е имало от 1988 до 2004 г., главно с деца от Чипровци. Класовете тогава са били по-големи. Имало е и интерес към килимарството, защото вкъщи децата са имали примера.

„Искаме да привлечем деца от други места за тази паралелка, защото иначе занаятът ще се изгуби – казва Лена Георгиева. – В Чипровци намаля заетостта на хората. И това е предизвикателство и за нас, и за Общината. Навремето този занаят се е изучавал от VIII до XI клас. От две години подновихме заниманията с килимарство като извънкласна форма, за да видят децата колко красиви неща могат да излязат изпод пръстите им. И да се убедят, че си струва запазването на чипровското килимарство.“

Отскоро в училището е и камбаната, купена през 1932 г. от учителя Иван Попов, който е чипровски зет. Прави му впечатление, че децата идват на училище по различно време, което е неудобно и пречи на заниманията. Затова купува камбаната, за да могат да идват по едно и също време на училище. Тя е висока около 40 см с диаметър 20 см. В последните години изчезва, явно, някой е искал да я предаде като метален отпадък. Но се оказва, че не е толкова ценна и затова е захвърлена. Намерена е и върната в Общината, която я поставя в парка, където се чества Йорданов ден. Тази година по инициатива на учители камбаната най-накрая намира отново своето място в училището.

„Бастилията“ празнува

31. СУЧЕМ „Иван Вазов“ в София ще отбележи своята 70-а годишнина с алманах, голям концерт и редица инициативи през цялата учебна година

Диляна КОЧЕВА

Учебната ни година ще започне по-тържествено, по-мащабно и по-емоционално от всяка друга. Надявам се освен родителите на нашите деца да присъстват и наши бивши ученици. В много от случаите те са родителите на родителите на тези деца. Искаме всички заедно да отбележим 70-ата годишнина на любимото си училище“, казва за „Аз-буки“ директорката на 31. средно училище за чужди езици и математика „Иван Вазов“ в София Велина Георгиева. При тях има приемственост, доказана във времето. То се е превърнало в място, където са се обучавали и възпитавали поколения българи. Затова и първият учебен ден всеки път е истински празник, а училищният двор се изпълва със стотица настоящи и бивши възпитаници на училището, познато на софиянци като „Бастилията“. Прозвище, получено не заради мракобесни порядки в него, а заради първоначалния цвят на сградата и високите изисквания към учениците.

По случай своята годишнина са решили да издадат алманах със снимки и истории. По един или друг начин времето в училище със сигурност е повлияло на живота на всеки техен възпитаник, независимо кога е учил там. Затова екипът на училището отправя покана в социалните мрежи всеки да сподели своята история, да покаже снимките, които пази, и да сподели спомени.

„Искаме алманахът да се превърне в емоционален център на всички инициативи, които сме предвидили през цялата учебна година по случай празника. Училището е преди всичко емоция, преживяване и спомен, който остава за цял живот“, уточнява моята събеседничка.

В момента са в процес на събиране на снимки, а идеята е до края на учебната година вече алманахът да бъде готов. „Замислен е като албум, който ще пази между кориците си ценните спомени и преживявания на нашите възпитаници и учители“, казва тя.

Освен издаването на алманах ръководството на училището е решило да направи и тематичен Ден на отворените врати, в който всеки ще може да прекрачи прага на школото. „Искаме учениците от предишните випуски да се завърнат в училищната сграда. И макар да е доста по-променена отпреди 70 години, тя все още пази между стените си спомена за техните успехи и разочарования, първите им любовни трепети“, обяснява моята събеседничка.

Разбираемо, цялата учебна година ще бъде изпъстрена с различни конкурси и инициативи. „Но със сигурност годината ще бъде най-емоционална за нашите дванайсетокласници, защото тя ще бъде последната за тях в училище“, допълва още Георгиева.

Планират и голям концерт през пролетта в зала 1 на НДК. Под надслов „Минало, настояще и бъдеще“ ще проследят историята на училището. Специални гости на празника ще бъдат бивши директори и учители. „Миналото, настоящето и бъдещето ще бъдат пречупени и през вечните произведения на нашия патрон Иван Вазов. С тях символично ще бъде свързана и датата, на която ще се проведе концертът“, обяснява тя.

Учениците в училището са над 1380. Местата в паралелките бързо се запълват, като профилите, които се предлагат, са традиционни за училището. В гимназиален етап това са чуждите езици и математиката. Нетрадиционното, което се случва в училище, са разнообразните извънкласни занимания.

„Разчитаме на това, в което сме най-добри и което кореспондира с нуждите на учениците и силните страни на педагозите. Заниманията ни са по-различни и интересни, защото всеки учител влага в тях частица от себе си и показва това, в което е най-добър. Това е причината всички те да придават специфичен облик на училището“, уточнява моята събеседничка.

През миналата учебна година групите за занимания по интереси са общо 23 на брой и обхващат всички сфери – математика, природни науки, изобразително изкуство, вокално творчество, фолклор и много други. С избора им са се опитали да покрият целия спектър на интереси, които могат да развият възпитаниците им.

В училището широко са застъпени и спортните дейности. Целият партер и първият етаж на школото са изпълнени с отличия, грамоти, медали и купи на техни възпитаници.

„Опитваме се да дадем на нашите ученици всичко, от което имат нужда“, обяснява директорката. Спортовете, които предлагат, са разнообразни – традиционните волейбол, баскетбол и футбол, но имат изявени състезатели и по тенис на маса, както и гросмайстори в шаха. Групата по бадминтон също се радва на голям интерес.

Освен на спортното поле учениците показват отлични резултати и на НВО и ДЗИ. „Години наред сме в челната тройка по резултати на НВО в IV клас. Сред първите 15 училища в столицата сме по резултати на НВО в X и на ДЗИ в XII клас. Смело мога да кажа, че резултатите на учениците ни са не просто високи, а отлични. И всяка година се подобряват. Истината е простичка – децата ни са изключително мотивирани. Постоянно изпробват възможностите си и са готови да покажат какво могат и знаят“, посочва Георгиева.

Възпитаниците им участват в почти всички състезания и конкурси от Националния календар на МОН. Отлично се представят в математически състезания, в това число и на Националната олимпиада по математика. „Ние сме изключително дейни. Опитваме се да предоставим на децата различни полета на изяви, в които да премерят сили със свои връстници от цялата страна и да проверят възможностите си“, обяснява Георгиева.

Над 90% от зрелостниците им след средното си образование продължават да учат в университет. Около половината от тях избират да отидат в чужбина, а другите остават у нас. Директорката посочва, че подготовката за кандидатстването след XII клас обикновено започва доста отрано. Повечето от учениците им добре знаят по какъв професионален път искат да продължи животът им, и затова наблягат на профилираните предмети още от X клас.

Към училището има и изключително деен и активен Ученически съвет. „След като децата се завърнаха от изолацията, свързана с пандемията, като че ли бяха още по-мотивирани да изживеят пълноценно дните си в училище“, обяснява директорката. И така, заредени с много нови сили и неизчерпаема енергия, те стават инициатори на интересни проекти. Превръщат се в основния двигател на всичко, което се случва на територията на 31. СУЧЕМ.

Моята събеседничка разказва, че последните три випуска ученически съвети участват толкова активно в извънкласния живот – спортни турнири, дарителски акции, благотворителни кампании, че педагогическият екип изцяло разчита на тях за организацията им.

Сред инициативите, които организират, е и Коледният спортен турнир между випуските, превърнал се вече в традиция. С различни активности са изпъстрени и дните преди великденската ваканция.

По инициатива на Ученическия съвет се провежда и прекрасен и красив ритуал – тържественото издигане на националния трибагреник преди 3 март. „Идея, която се изпълни с много смисъл и вълнение и бе радушно приета от цялото училище“, обяснява директорката.

Учениците на 31. СУЧЕМ са изключително активни и в кампанията „Капачки за бъдеще“. По тяхна инициатива до входа на училището е монтирано голямо сърце, в което събират капачки, с които да помогнат за закупуване на кувьози за недоносени бебета. По тяхна инициатива училищната среда поетапно се променя и с всеки ден става все по-хубава.

Ученици и учители с нетърпение очакват тази година да започне реализацията на проекта за STEM пространство, в което класните им стаи ще бъдат преоборудвани и тематично свързани една с друга. Одобреният проект е много мащабен и ще обхване преобразяването на цялата училищна сграда. „Бъдещето ще нахлуе в нашето училище, що се отнася до техника и организация на помещенията. С всичко това ще можем да посрещнем предизвикателствата поне на следващите 70 години“, с усмивка коментира Георгиева.

Планира се целият трети етаж на училището да бъде посветен на природните науки и информационните технологии. Там ще бъдат изнесени компютърните кабинети, кабинетите по математика, химия, физика и биология. Втория етаж пък ще превърнат в пространство на високотехнологични и свързани класни стаи, които също ще бъдат оборудвани с модерни дигитални технологии, но там ще оставят пространство за хуманитарните дисциплини. За възпитаниците си от начален етап ще направят STEM център на първия етаж, свързан с роботиката.

„Искаме всички наши ученици да имат достъп до високотехнологично образование. Радвам се, че ще можем да предложим подобри възможности за обучение на нашите ученици. От малки до големи, всички имат интерес в програмирането, така че се надяваме да успеем с тези технологиите да удовлетворим този интерес“, завършва Георгиева.

Снимки 31. СУЧЕМ „Иван Вазов“ – София

Практическите занимания често присъстват в обучението

Велина Георгиева, директор:

Изкуственият интелект трябва да подкрепя естествения

„Изкуственият интелект влезе в образованието. Това е факт, който не можем да пренебрегнем. За добро или за лошо – само времето ще покаже. Трябва да се научим да го използваме така, че да бъде винаги в полза на нашата работа.

При нас изкуственият интелект не се използва само в сферата на информационните технологии. Младите ми колеги по хуманитарни науки като история и български език и литература вече правят първи опити да включат изкуствения интелект в уроците. И тъй като това е много интересно не само за тях, но и за учениците, заниманията им придобиват доста по-интригуващ вид от един традиционен урок. Няма как да избягаме от изкуствения интелект. Важното е да го използваме по начин, по който да бъде в полза на естествения, а не да го заменя.“

ИНТЕРВЮ

Проф. Галин Цоков, служебен министър на образованието и науката:

Не може да има промени с демотивирани учители и ученици

Можем да отворим през следващите седмици за предварително обсъждане с педагогическата общност визията за структурата на нови учебни програми

Интервюто взе
Стоян СТОЯНОВ

Проф. Цоков, в каква кондиция влиза образователната система в новата учебна година?

– Мисля, че едно от най-важните неща, е, че екипът на Министерството успя да осигури спокойствие в образователната система. Разбира се, имаше и проблеми, чието решаване изискваше много такт и диалогичност, както и дългосрочни задачи, по които работата не е преставала.

Можем да отличим осигуряването на над 200 млн.лв. за увеличение на заплатите на преподавателите във висшите училища, в два етапа и по нови правила преминава изборът на нови директори на над 480 училища в страната, осигурихме за първи път финансиране на проектен принцип за иновативните училища, които въвеждат нови учебни предмети, прилагат интердисциплинарни модули и интердисциплинарни ученически проекти. Продължава и модернизацията на материалната база на училищата и детските градини, включително и с изграждането на STEM кабинети по Плана за възстановяване и устойчивост във всички над 2200 училища.

По проектите „Силен старт“ и „Успех за теб“ се осигуряват редица дейности в подкрепа на децата и семействата, за личностно развитие на деца със специални потребности, в риск, с хронични заболявания и изявени дарби.

Кампанията за прием в гимназиите премина успешно. Работи се и по Механизма за обхват за включване и предотвратяване на отпадането от образователната система на деца и ученици.

Особено ни радва, че предприетите мерки след ниските резултати на матурите през 2023 г. дадоха резултати. Преди повече от година, когато станах министър на образованието и науката, трябваше да отговарям на въпроси в Народното събрание защо са се получили най-слабите резултати на матурите. Направихме сериозен анализ за това какви са причините във всяко училище и всеки клас. В работата се включиха и регионалните управления на образованието.

В резултат започнахме да прилагаме различни инструменти – например допълнителни часове работа с децата в VII клас и зрелостниците, както и пробни тестове в стотици училища. И тази година резултатите са по-добри от миналогодишните. В исторически план средната оценка на матурата по БЕЛ е най-високата.

Продължава и тенденцията за подобряване на резултатите на външно оценяване и на учениците в IV клас, както и за значително повишение на оценките по математика на седмокласниците и десетокласниците.

Но тук се появи друг феномен – оказа се, че е по-трудно да обясним добрите резултати, отколкото по-лошите. Реакцията в публичното пространство и създаването на такава обществена среда, че видите ли, образованието ни не може да постига високи резултати, е пагубно.

Никакви промени не могат да се осъществят, ако учителите ни се приемат за най-лошите в Европа или нашите ученици за най-неможещи. Не може да има промени в образователната система, ако има демотивирани учители и ученици.

Всъщност добрите резултати от тази година, и надявам се и от следващата, са гаранция, че хората в образователната система ще се мотивират да продължат промените.

Много сериозни анализи на резултатите от външните оценявания и матурите се правят и тази година от колегите от регионалните управления, за да се набележат още подходи за подобряване на работата на регионално ниво. Приложените мерки от миналата година ще продължат да се реализират. Надяваме се, че достигнатото през 2024 г. ниво не само ще се задържи, но и ще се надскочи. И нещо много важно – зад постигнатите резултати стои много труд на учители и директори и всички тях искам да поздравя, чрез Вашето издание!

– Ако позволите един важен за всички педагогически специалисти въпрос – ще има ли ръст на заплатите от началото на 2025 г.?

– В момента започва бюджетната процедура за следващата година, като колегите от финансовия отдел на МОН разработват рамката за бюджета за догодина. Тя е зададена и от Министерството на финансите със средносрочната бюджетна прогноза за следващите три години. В нея е предвидено увеличението на учителските заплати да е обвързано с вече приетия показател от 125% от средната брутна заплата за страната. И в хода на тази процедура ще се уточни какви средства ще са необходими за увеличение на учителските заплати. След около месец ще има по-голяма яснота.

– Някои от учителските синдикати предлагат да се приеме нова рамка и учителската заплата да нарасне до 150% от средната за страната...

– Разбира се, това е въпрос на преговори. Всъщност това е работата на синдикатите – да искат по-високо заплащане. МОН, като институция, участва активно в преговорите с Министерството на финансите относно проектобюджета за догодина, изпълнява определената от него рамка, в която разчетите са направени при ниво на учителските заплати от 125% от средната за страната. Ако в хода на тези преговори се поставят тези искания, вече могат да се търсят възможни решения с Финансовото министерство.

– Може ли да се направи рязък скок в процента от БВП, отделян за образование – показател, по който изоставаме от развитите държави в ОИСР, където средното ниво на публичните разходи за образование е доста над 5%, а в някои надхвърля и 6 на сто...

– За година и няколко месеца ми се наложи като министър заедно с колегите да участваме в разработването на два бюджета, а сега и на трети. И всяка година наред с тази рамка, предложена от Финансовото министерство, в която влизаме, ние определяме и желания за допълнителни средства, които трябва да се отделят за следващата бюджетна година. Например за повишаване на разходния стандарт за деца със специални образователни потребности, за разходите за транспорт на учителите и за редица други пера от бюджета за образование.

Опитваме се да следваме законовото изискване бюджетът за училищното образование да не е по-малък от този в предходната година. И търсим нарастване на тези средства. Това ще направим и тази година.

Но тук много важни са и политиките на Финансовото министерство, както и онова, което след това се обсъжда, предлага и приема в Народното събрание с приемането на Закона за държавния бюджет. И тук е важна работа на Комисията по образование и наука, както и дебатите в пленарна зала.

Опитът ми от предходните два бюджета показва, че членовете на парламентарните комисии по образование и наука и по бюджета приемат в редица случаи образованието като приоритет и гласуват допълнителни средства за сектора над предложенията на Финансовото министерство. Пример за това бяха предложените и одобрени от парламента три много важни програми за подобряването на образователната среда – за ремонт, реконструкция и пристрояване на училищни сгради за 240 млн.лв., за изграждането на нови физкултурни салони и спортни площадки за още 240 млн.лв., както и 200 млн.лв. за реновиране на студентските общежития.

Така че, зависи и от Народното събрание доколко ще припознае образованието и неговото развитие като приоритет.

– Полемиката около проекта за ваканции през новата учебна година отново провокира и въпроса за началото на учебната година – дали тя да не започва от 1 септември, или учениците да бъдат в класните стаи и през летните месеци за сметка на повече и по-равномерно разпределени ваканции. Ще инициира ли МОН дебати със социалните партньори по този въпрос?

– Всъщност тези дебати не са преставали в последните години. Още при приемането през 2015 г. на сегашния Закон за предучилищното и училищното образование и на държавния стандарт за учебния план и за учебната година имаше предложения да се намали лятната ваканция на учениците, които тогава не бяха приети – най-вече от родителската общност. И остана традицията от 20-те години на миналия век учебната година да започва на 15 септември. Но трябва да отбележим, че в историята на нашето образование още от края на XIX и началото на XX век учебната година е започвала от 1 септември. Тоест имаме и тази традиция. Тук трябва да добавим, че спортните училища по традиция започват учебната година в началото на септември.

Разбира се, това ще бъде дълъг диалог с участието на много страни, за да се постигне съгласие по подобна тема. Става дума за социалните партньори на МОН в лицето на учителските синдикати, работодателските организации в сектора, родителите...

Но фактите в момента са, че българските ученици имат една от най-дългите летни ваканции в Европа. И тази прекалено дълга ваканция понякога не дава възможност за по-балансирани почивки през учебната година. От друга страна, имаме нормативно определени задължителен брой учебни седмици и учебни дни за различните етапи и степени на обучение, за да се изпълни учебният план.

В момента се обобщават данните от прочуването ни доколко в момента в училищата има подходяща среда, за да се води образователен процес и да се провеждат изпити в по-топлите дни от годината – има ли климатизация, която да позволява учебен процес в нормални условия. Ще анализираме тези данни, но едно продължаване на учебната година през юли е по-малко обосновано, включително от климатичните промени, на които сме свидетели, отколкото евентуална промяна в нейното започване.

– Въпросът за учебното време е пряко свързан и с дебатите относно промяна на учебните програми, които според някои са твърде амбициозни. Ще продължат ли промени в тях на етапи, или е време за тяхното кардинално преосмисляне и структуриране по различен начин?

– Да, нашият екип има опит и с този проблем. Следва да отбележа, че миналото лято, когато започнахме работа, получихме в наследство подготвени в продължение на две години промени в учебните програми. Различни експерти са обсъждали в работни групи как да се промени учебното съдържание, направено е и широко социологическо изследване на мненията на ученици, учители и родители какво да се промени в учебните програми.

Предложихме тези промени, макар двама министри преди мен да не са го направили. И всъщност в хода на общественото обсъждане получихме най-разнопосочни мнения. От това как може да отпадне дадено понятие, като ни обвиниха в какво ли не, до това, че трябва да се включат други понятия и материал в съответната учебна програма.

Оказа се, че тези промени нямат особен ефект от гледна точка намаляване на учебно съдържание. И този път на промяна на учебните програми е неконструктивен, не води до тяхното подобряване и съответно до подобряване на качеството на българското средно образование.

Затова започнахме работа по още една възможност – да се разработи визия за нови тип учебни програми, в които водещи да не са понятията, които ще се усвоят, а уменията и т.нар. компетентностни рамки. Между другото, това е предположено и в сегашния закон, и в подзаконовата нормативна уредба, както и в образователните стандарти, свързани с учебното съдържание, които са изключително компетентностно ориентирани.

Днешните учебни програми са не само прекалено амбициозни, но и трудни и натоварващи. Когато ЗПУО влезе в сила през 2016 г. голяма част от учебното съдържание от втори гимназиален етап беше свалено в по-долните класове. И това доведе до допълнително натоварване и усложняване на учебното съдържание в първите десет класа на обучение.

Освен това в рамките на действащите учебни програми това натрупване е свързано и с един различен начин на разполагане на знанието – т.нар. циклично разполагане, нещо което се е случвало в образователните системи в последните век и половина, но което не е толкова адаптирано към съвременния компетентностен подход в образованието.

С одобряване на актуализираните учебни програми за общообразователна подготовка за I – X клас в края на миналата година се направи стъпка към създаване на възможности за повече упражнения и практическо приложение на наученото. Тя обаче не е достатъчна за цялостна промяна на нагласите и ефективно прилагане на компетентностния подход.

Затова беше разработен проект на визия за цялостна промяна на учебните програми към по-голяма рамковост и интердисциплинарност. Ако бъде променена структурата на една учебна програма и тя е ориентирана към изграждането на умения и компетентности, а не към посочване на определени понятия, които трябва да се овладеят в съответния клас или етап на обучение, то тогава ще се постигне и намаляване на учебното съдържание.

Едно 30 – 35-процентно съкращаване на учебното съдържание в програмите ще даде възможност за повече време за упражнения и практическа подготовка на учениците, до формиране на умения и прилагането им на практика. И това ще допринесе за положително отношение на учениците към учебния процес.

Във всички съвременни образователни системи се създава тази възможност за получаване на интегрирани знания, което ще води до формиране на умения за живота. Българската образователна система може да открие своя модел, включително чрез изграждането на STEM центровете във всяко училище, на едно интегрирано преподаване на природни науки и STEM образование. По този начин децата не само ще получават по-цялостна представа за света и умения за прилагане на наученото, но ще се засили техният интерес и към природните науки.

– Как виждате разположен във времето подобен процес на трансформация?

– В момента започва работа по проект по инструмента за техническа помощ на Европейската комисия за разработване на нов модел на учебни програми в училищното образование на стойност 800 000 евро. Той ще се създаде съвместно с дирекция „Образование“ на Организацията за икономическо сътрудничество и развитие (ОИСР). Да добавим, че вече имаме подготвена визия за новата структура на учебните програми, която бе обсъдена широко в ресорната парламентарна комисия в предходното Народно събрание.

Промените в учебните програми обаче не могат да станат изведнъж. Вероятно става дума за период от две до три учебни години, за да се осъществят. Но ще отбележа, че те трябва да бъдат подкрепени от всички – от синдикати, от педагогическата общност, от работодателски организации в системата и на национално равнище, от родителите. Необходим е и политически консенсус в Народното събрание, тъй като този процес е свързан и с промяна в ЗПУО.

Всъщност това е една от стъпките за промяна в нашата образователна система, която трябва да бъде национална цел. Трябва да разберем, че, за да подобрим резултатите на нашите ученици и в национални, и в международни изследвания, и преди всичко да ги подготвим добре за живота с конкретни формирани умения, трябва да настроим образователната си система към предизвикателствата на съвременното информационно общество. А те следват едно след друго.

– Бихте ли посочили някои от тях?

– Например как в учебните програми да разположим използването на съвременните технологии, на изкуствения интелект, който е ред нас и се използва и от ученици, и от все повече учители.

Ние сме подготвили визия за дигитализация в образователната система, която включва хоризонтално разполагане на възможностите за изграждане на цифрови умения на учениците в рамките на по-компетентностно ориентирани учебни програми. Тоест усвояването на тези дигитални умения да става през учебните програми за всички предмети, през всяка учебна дейност.

– Коя е най-голямата заплаха за подобна реформа?

– Най-голямата заплаха е непоследователността. В едно Народно събрание определени мерки биват одобрени в ресорната парламентарна комисия като промени в закона, но не влизат в пленарна зала, а в следващото тези промени не са приоритет за друго мнозинство.

Затова е необходим много широк обществен и политически консенсус, че реформирането на образованието е надпартиен приоритет. И реализирането на последователни мерки може да доведе до успех. Защото резултатите от PISA 2022 ни посочиха огромните проблеми в начина, по който учат децата ни – под 50% функционално грамотни ученици в IX клас.

И тази година сме предприели много мерки, като това е амбицията на нашия служебен екип – да подготвим образователната система за проучването PISA 2025, което ще е с акцент върху природните науки. Това бе и една от основните теми на срещата ни преди новата учебна година с началниците на регионалните управления на образованието. Това бе и акцент в новите национални програми, чрез които се насочват средства и подкрепа за учителите да изпробват по-практически насочени задачи, особено за учениците в IX клас.

Няма накъде да падат резултатите на учениците ни. И често те не са резултат от това, че не знаят, просто нашата образователна система не е ориентирана към подобен тип задачи. Учениците ни не са изпробвали решаването на такъв тип задачи. Този формат изисква определени умения за концентрация и специфичен подход при прилагането на знания от различни области за решаването на конкретна задача.

– Анонсирахте, че от началото на 2024/2025 учебна година се въвеждат входни равнища за завършващите VIII клас и за започващите IX клас по основните предмети, които ще са свързани с PISA задачи и тестове. Кога ще стане това?

– Да, тази година ще направим нещо ново – входно равнище по природни науки за учениците от IX клас. То ще бъде проведено на електронни устройства, като ще изпробваме три електронни платформи. Задачите са интегрални, разработени са от МОН, практически насочени са и са по типа на тези, които ще бъдат приложени в международното изследване PISA 2025. Включват се теми като зелена енергия, климатични промени и други въпроси, свързани с природните науки. С тях ще се измерват знания и умения от различни области.

Подготвяме проверката, която трябва да се осъществи около средата на октомври, като ще включи всички деветокласници в страната. Ако те искат и имат желание, това може да се приеме и за оценка.

Използването на тези три електронни платформи ще апробира и възможността за провеждането в обозримо бъдеще на външните оценявания и държавни зрелостни изпити в електронен формат. Но затова са необходими опити, доказване, че дадена система е добра и гарантира справедливо оценяване.

Започна и промяна на формата на националните външни оценявания, като целта е те да бъдат много по-практически ориентирани, за да измерват конкретни умения на учениците, а не наизустени знания. И това ще се случва поетапно в период от три години. През настоящата изпитна сесия по новия формат се явиха само учениците от десети клас. През идващата нова учебна година ще се подготви този формат и за четвъртокласниците, като е в ход подготовката за промяна на формата на изпита в VII клас от учебната 2025/2026 г.

Следва да се отбележи, че промените в учебните програми са свързани и с промяна в оценяването. И трябва да подготвим учителите за това още от студентската скамейка.

– Обмисля ли МОН позиция относно телефоните в класните стаи, или този въпрос би трябвало да се решава на ниво отделно училище?

– И в момента в Закона за предучилищното и училищното образование има разпоредба, която забранява използването на телефони в класните стаи. Подобна забрана е записана и в правилниците на редица училища, като на места тя се отнася и за използването им и в междучасията. В момента всяко училище решава колко и как да се ограничи използването на телефоните.

Този въпрос също има две страни. Много образователни системи забраняват използването на мобилни телефони. У нас има предпоставки за едно такова решение. Защото последното изследване PISA 2022 показа, че голям процент български ученици са разсеяни и не внимават в час – особено по математика и природни науки, защото използват своите телефони.

Но подобно решение за пълна забрана на телефоните в училище не може да се вземе еднолично от Министерството на образованието и науката. То трябва да се обсъди със социалните партньори, с родителските организации, със законодателния орган.

Може би по-добрият вариант е, както във Франция, да се приложи тази мярка в няколко училища, да се види кои са плюсовете и кои минусите. И ако плюсовете са повече, едва тогава да се премине към подобна забрана.

– И накрая, ако позволите още един въпрос – какво научихте за образователната система, което не знаехте като университетски професор?

– Аз съм доцент по педагогика и професор по образователен мениджмънт. Знаех какво се случва на различните нива в образователната сфера, както и в МОН. Но отстрани е много трудно да се оцени огромната отговорност, която носи един министър. Особено относно намирането на балансите в сектора, за който отговаря.

В образованието всяка грешна стъпка и решение, взето без диалог със заинтересованите страни, рискува да доведе до тежки последици за системата. А в крайна сметка, от нейната ефективна и качествена работа зависят всички останали обществени и икономически системи.

Снимки Олег Попов

Проф. д-р Галин Цоков е магистър по педагогика от СУ „Св. Климент Охридски“. Преподавател в Педагогическия факултет на ПУ „Паисий Хилендарски“. От 2011 г. е професор по управление на образованието.

Специализирал е в Мадрид, Ню Йорк, Валенсия и Амстердам.

Член на Постоянната комисия по педагогически науки и социални дейности на Националната агенция по оценяване и акредитация (от 2018 г.).

Председател е на Асоциацията на департаментите за квалификация на педагогическите специалисти в България (2022).

Автор е на над 110 научни публикации, издадени в България и чужбина.

Министър на образованието и науката в последното редовно и последвалите го две служебни правителства.

През октомври ще се проведе входящо равнище по природни науки за учениците от IX клас. То ще бъде проведено на електронни устройства, като ще изпробваме три платформи. Задачите са разработени от МОН, имат практическа насоченост и са по типа на тези, които ще бъдат приложени в международното изследване PISA 2025

Новата учебна година ще започне на 16 септември за малко над 700 000 ученици, като първокласниците са около 50 000.

Повече от 1100 ремонти на училищни сгради се извършват тази година, като някъде се изграждат и нови сгради. Ремонтите ще продължат в малко над 100 училища и след първия звънец. В 23 от тях учениците ще учат в други сгради, докато приключат ремонтните дейности.

Флотилен адмирал Калин Калинов поема Военноморското училище

Досегашният заместник-началник по учебната и научната част на Висшето военноморско училище „Н. Й. Вапцаров“ кап. I ранг проф. Калин Калинов бе удостоен от президента и върховен главнокомандващ на Въоръжените сили Румен Радев с висше офицерско звание „флотилен адмирал“ и бе назначен с негов указ за началник на висшето училище от 8 октомври 2024 г.

В средата на август 2024 г. Министерският съвет прие Решение за предложение до президента за издаване на указ, с който да освободи флотилен адмирал проф. д-р Боян Медникаров от длъжността „началник на ВВМУ „Н.Й. Вапцаров“ и от военна служба, считано от 8 октомври 2024 г. поради навършване на пределната възраст за военна служба. Кабинетът предложи на длъжността да бъде назначен кап. I ранг Калин Калинов и той да бъде удостоен със звание „флотилен адмирал“.

Калин Калинов завършва като първенец на специалността „Управление на тактическите формирования във ВМС“ и гражданска специалност „Корабоводене“ във Военноморското училище (1991). Магистър по управление на оперативно-тактическите формирования във ВМС от Военната академия „Г. С. Раковски“ (2002). През 2007 г. става доктор по специалност „Организация и управление на въоръжените сили“.

Започва като командир на щурманска бойна част на подводница и преминава през различни длъжности, за да стане командир на подводна лодка. От 2003 г. е асистент в катедра „Военноморски сили“ на факултет „Команднощабен“ на Военната академия, като през 2009 – 2011 г. е доцент в катедра „Военноморски сили“.

Автор на 63 статии и доклади, 1 учебно пособие и участие в три учебника. АЗ-БУКИ

Близо 2000 първокурсници посреща Тракийският университет

Близо 2000 първокурсници прекрачват прага на Тракийския университет – Стара Загора, който откри на 9 септември новата си академична година. Празничният ден започва с водосвет за здраве и благоденствие в университетския храм „Св. Патриарх Евтимий“.

„Благодарим ви, че избрахте Тракийския университет и да останете в България! Следващите 4 – 5 години университетът ще бъде вашият дом. Пожелавам ви да бъдете успешни, да получите максимално знания и умения от нашите прекрасни преподаватели. Тук може да учите, спортувате, танцувате и да се забавлявате“, поздрави първокурсниците ректорът на висшето училище проф. Добри Ярков. Той отбеляза, че във висшето училище се обучават студенти от над 60 държави, а преди месец то става първият ни университет, открил учебен център извън България – в Рабат, Мароко. „Успяхме да увеличим студентите с над 35% и обучаващите вече са над 10 000“, изтъкна още проф. Ярков.

Откриването включва и пъстра концертна програма с участие на талантливи студенти. А на финала първокурсниците се качват на сцената под звуците на „Многая лета“.

Празникът е уважен и от зам.-министъра на земеделието доц. Деян Стратев, от областния управител на Стара Загора Методи Марков, от председателя на ВОН проф. Лили Вълчева, от посланици и търговски аташета, директори на училища, институции и организации. Сред гостите са и професори от партньорски университет в Нигерия. АЗ-БУКИ

Снимка Тракийски университет

В началото на новата академична година по традиция е предаден и ключът на знанието от завършващия „Медицина“ Йованче Алексовски на първокурсници от различни специалности, които ще са новите му пазители до догодина

Медици с послание към поколенията

Над 500 бъдещи лекари прекрачиха за първи път прага на МУ – Плевен, в началото на неговата 50-а учебна година

Капсула на времето с послание към бъдещите поколения е поставена по време на церемонията по откриването на 50-ата юбилейна академична година в Медицинския университет в Плевен.

„Пожеланието, което сме изписали на плочата, е тя да бъде отворена след 50 години, за откриването на стотната академична година на Медицинския университет в Плевен. Поставили сме някои предмети, които в момента използваме в медицината, и предмети, специално изработени за нея“, подчертава ректорът проф. д-р Добромир Димитров.

Новата учебна година започва с над 500 първокурсници, които ще се обучават в 14 специалности. Тържественото откриване се провежда в новооткрития Летен театър на Ректората.

„Вашите емоции са същите като на младежите от 1974 г., на техните близки и преподаватели. За този половин век обаче Университетът е различен – динамично развиващ се, съвременен образователен център, притегателен за студенти от над 50 държави, академично свързан в международни и национални научни мрежи“, отбелязва ректорът Димитров. Той заявява, че МУ – Плевен, е познат като изследователско висше училище новатор с приоритети в областта на телемедицината, роботизираната, минимално инвазивната хирургия, 3D принтирането и биопринтирането, персонализираната медицина, както и използването на изкуствен интелект, виртуална и добавена реалност.

Снимка МУ – Плевен

Първокурсниците спазват ритуала по полагането на академична клетва в първия учебен ден на новата академична година

„Вярваме на критичното и аналитичното мислене, на медицината, базирана на доказателства, на научните изследвания и факти. В дни на изпитания и кризи, ние сме хората, които водим борба за победа на знанието и науката над дезинформацията и невежеството“, заявява още ректорът. Той връчва и първи студентски книжки на приетите с най-висок бал в своите специалности.

Денят завършва с концерт на Плевенската филхармония от проекта ABBA Symphonie в Летния театър и със светлинно шоу.

Медицинският университет – Плевен, отбелязва своя 50-годишен юбилей с поредица от тържествени събития и научни форуми през годината. Сред тях е валидирането на пощенска марка и картичка в зала „Хипократ“ на висшето училище.

На него ректорът проф. Димитров показва акредитацията от Американския колеж на хирурзите, която висшето училище получава през юни 2024 г. Той представя и проявите за честването на половинвековния юбилей. Програмата предвижда награждаване на преподаватели за заслуги на Академичен съвет на 21 октомври. В същия ден ще се проведе и празнично шествие на студенти и преподаватели в града, както и поднасяне на венец пред Вечния огън на Параклиса-мавзолей „Св. Георги Победоносец“. Денят ще завърши с тържествен Академичен съвет.

За 31 октомври е предвидено тържественото честване на юбилея с празничен концерт на Плевенската филхармония.

От 1 до 3 ноември ще се проведе и юбилейна научна конференция с международно участие „50 години медицинско образование и наука в Плевен“. АЗ-БУКИ

Около 1100 нови студенти в Шуменския

Близо 1100 първокурсници в ОКС „Бакалавър“ полагат академична клетва при откриването на новата учебна година в Шуменския университет „Епископ Константин Преславски“.

Тържеството започва с ритуал по издигане на знамената, като националният флаг е издигнат от Лъчезар Вълчев, студент I курс в специалност „Педагогика на обучението по физическо възпитание“. Преди седмица той се класира четвърти на Световното първенство по лека атлетика до 20 години в Перу. Представено е и първото знаме на Шуменския университет, принадлежало на Учителския институт „Доктор Петър Берон“, открит през 1919 г. със заповед на Министерството на образованието.

„Бъдете упорити и не се отказвайте, защото всеки успех изисква усилия. А тайната на успеха е да вложиш цялото си сърце, ум, интелект и душа и в най-дребните дейности. На този път сме и ние, вашите преподаватели, на чиято подкрепа можете винаги да разчитате. Не се отказвайте от мечтите си, преследвайте ги и запомнете, че образованието отваря врати“, обърна се към новите студенти ректорът проф. д.н. Наталия Витанова.

Снимка Шуменски университет

Новопостъпилите студенти са посрещнати с питка по стара българска традиция

По-късно Шуменският университет отбелязва и 25 години от създаването на Астрономическия център „Проф. д.фм.н. Владимир Шкодров“ – един от отлично оборудваните астрономически комплекси в страната, който разполага с три дистанционно управляеми професионални телескопа. На 1 ноември се очаква и откриването на последната придобивка на Астрономическия център – 3D цифров 4К планетариум. АЗ-БУКИ

Чатботовете не са безгрешни

Международен форум по компютърна лингвистика в София разисква възможностите на изкуствения интелект

Зина СОКОЛОВА

Шестата международна конференция „Компютърната лингвистика в България“ (Computational Linguistics in Bulgaria, CLIB), проведена в София, събра изтъкнати учени от цял свят. На форума бяха представени научни постижения и нови методи и подходи в областта на компютърната лингвистика и компютърното описание на езика, с фокус върху езиците с малък брой носители и недостатъчно добре развити ресурси и програми за автоматична обработка на различни лингвистични нива.

Акцент в работата на конференцията са огромните възможности на големите езикови модели (Large Language Models – LLM) – от създаване на асистенти и чатботове на базата на изкуствен интелект до включването в разговори с данни на потребителите и подобряване на възможностите за търсене. Потенциалните приложения са неограничени.

Приоритет на конференцията е и развитието на научната общност в областта чрез насърчаване на сътрудничеството между български и чуждестранни учени. Атестат за високата научна стойност на приетите доклади е фактът, че издания на сборника с доклади от конференцията са включени в Web of Science, а от 2020 г. поредицата се индексира в Scopus.

В рамките на конференцията се проведе и специална сесия, посветена на „Уърднет“, „Фреймнет“ и онтологиите. Това е четвъртото поредно издание на специалната сесия след нейния успех през 2018 г.

Конференцията се организира от Секцията по компютърна лингвистика към Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ на Българската академия на науките. Форумът е подкрепен и от Фонд „Начни изследвания“, от Европейската асоциация за езикови ресурси (European Language Resources Association) и Фондация LERAI. Участие в научния форум взеха около 40 учени.

В този брой на „Аз-буки“ представяме двама от тях.

Големите езикови модели са като черни кутии

Христо Танев работи в Обединения изследователски център на Европейската комисия от 16 години, в Центъра за обработка на текстова информация. Бил е част от група за изкуствен интелект във фондация „Бруно Кеслер“, Тренто, Италия. Занимава се с научни разработки и създаване на модели и софтуер за обработване на информация от новините и социалните мрежи. Неговата работа и научните му изследвания са свързани с Европейската система за мониторинг на медиите (Europe Media Monitor). Това е система, която чете информацията от европейските издания в мрежата. Използва методи от изкуствения интелект за автоматични анализи на новинарските статии.

Христо Танев работи върху анализа на събития в новините и това е темата на лекцията му на Международната конференция по компютърна лингвистика в София.

„Това, което правим, се използва от Европейската комисия, за да се оформи картина за ситуацията в света и в Европа на базата на софтуера, който създаваме, и научните изследвания, които правим в областта на изкуствения интелект – казва Христо Танев. – С това се занимавам от 16 години. От две-три години използваме големите езикови модели (LLM). Методите, които разработваме, са за английски и други езици и те работят изключително добре. Нашите модели са много по-бързи от LLM. Освен това са базирани на модели, които познаваме.“

Големите езикови модели (LLM) са създадени в САЩ от няколко големи компании като „Фейсбук“, „Гугъл“ и още няколко. Те са изключително интелигентни и много, много нива над съществуващите до този момент модели. Дават отговори, демонстрирайки интелигентност, която може да се възприеме като интелигентност на човек. Тези модели могат да изкарат дори теста на Алън Тюринг за системите с изкуствен интелект. Ако някоя система с изкуствен интелект може да обърка жури от специалисти например, тогава този модел се справя и с теста на Тюринг.

Разликата между големите езикови модели и по-класическите модели за машинно обучение (machine learning) е, че големите модели нямат ясно документирана структура. И в повечето случаи заявката за анализ на текста отива до компанията, която ги е създала, и само тя знае за какво става дума. Те са като затворени черни кутии и никой не знае как работят. И все още не са достатъчно приети в научната общност. Не мисля, че тяхната структура ще бъде открита скоро. Има иновативни и уникални решения, но те се пазят като индустриална тайна. Затова тези генеративни модели имат ограничено приложение – няма прозрачност върху тяхната същност, върху тяхната структура.“

Другият проблем е, че поради сложността си те са много бавни. Отговарят хиляда пъти по-бавно от други модели. И затова другите модели продължават да съществуват и ще съществуват много години преди LLM да заемат полето на изкуствения интелект. Но в бъдеще те ще го заемат със сигурност, убеден е Христо Танев. Просто е въпрос на време. Важното е, че има място и поле за действие и за двата типа – и за класическия изкуствен интелект, и за големите генеративни системи, тренирани върху трилиони документи. Те могат да генерират текст и да изпълняват задачи, които до този момент са били възприемани като възможни само за човек или за много специализирани модели. Така те изземват работата на по-класическите модели. Проблем остава много по-бавната скорост, с която могат да реагират при зададена задача.

„Наскоро в Обединения изследователски център на ЕК проведохме изследване за обработка на неевропейски езици и LLM моделът се справя много добре с подобна специфична задача – казва Христо Танев. – Друг техен недостатък е, че могат да правят грешки, разпознаваеми само за хора. Това е изключително опасно, защото, ако от 100 примера при 99 всичко е точно, а само при един – не, това много трудно може да се хване. Но рано или късно тези модели ще заемат своето място, както стана с интернет.“

Фина настройка ги учи да следват инструкции

Д-р Веселин Стоянов е учил една година във Факултета по математика и информатика на Софийския университет. После заминава в САЩ. Има бакалавърска степен от Университета в Делауер, докторска от Корнелския университет и постдокторска от Университета „Джонс Хопкинс“. Той е изследовател с опит в иновациите в областта на изкуствения интелект и компютърната обработка на естествен език (NLP) за решаване на проблеми от реалния свят.

В момента е ръководител на отдела за изкуствен интелект в стартъп компанията Tome, изграждайки практични приложения на големите езикови модели (Large Language Models – LLM). Преди това е бил в отдела за изкуствен интелект във „Фейсбук“, където е ръководил разработването на индустриални стандартни методи за големи LM като RoBERTa, XLM-R и MultiRay и тяхното приложение за подобряване на онлайн преживяванията, например намаляване на разпространението на речта на омразата и публикациите за тормоз.

Отскоро ученият се занимава с по-практични апликации на големите езикови модели (Large Language Models) в Tome. Фирмата предлага със средствата на изкуствения интелект помощ за хора, които се занимават с продажби на продукти и услуги на други компании. Това изисква много познания за компаниите, а изкуственият интелект дава възможност да се събере и да се обобщи тази информация.

„Ние сме към 30-ина човека. Изследваме как да направим големите езикови модели по-практични – казва д-р Веселин Стоянов. – Те имат много възможности, но и ограничения и те често ги правят по-трудни за използване във всекидневната работа. Всички знаем, че понякога самите модели измислят неща, които не са истински. Ако отидете в ChatGPT и го попитате за нещо, може да ви даде вярна информация, но може и да ви подведе. Тренираме тези модели да вадят информацията от документите, които им се дават, и да посочват местата, откъдето са я взели, за да може да я проверяваме. Така, доколкото можем, контролираме изкуствения интелект. Опитваме се да намалим дела на грешките и да увеличим процента на достоверност. В продуктите, които разработваме, се опитваме да ги направим по такъв начин, че хората да могат да проверяват откъде е дадена информация.“

Компютърната лингвистика означава големите езикови модели да бъдат по-способни и по-практични. И повечето не са специфично лингвистични. Големите езикови модели, прилагани от OpenAI ChatGPT, Anthropic Claude и други системи, са тренирани с много текстове и данни, имат много параметри. Трябват им много изчисления, за да станат добри. Но когато се увеличи размерът, когато бъдат обучавани с повече данни за по-дълго време на повече компютри, те се усъвършенстват, казва д-р Стоянов. Започват да се приближават до нивото на хората, дори ги надминават при изпълнението на някои задачи.

„Големите езикови модели се тренират с голямо количество текст, с много параметри, за да могат да предскажат следващата дума в даден текст, защото когато ти трябва да предвидиш следващата дума, трябва да знаеш отговора – обяснява ученият. – И по този начин, когато ги тренираш с много текст с милиарди думи и много часове обучение на големите GPU машини, те се научават да отговарят вярно и да генерират текст, който не са виждали преди това. И след като са тренирани по този начин, се прави фина настройка (fine tuning), за да се научат да следват инструкции. Ако се зададе задача – коя е столицата на България с въпросителен знак, и се даде команда да продължават да генерират, системите може да продължат да отговарят коя е столицата на Румъния и т.н. С фината настройка те се учат да следват инструкциите. И по този начин се правят модели като ChatGPT, който може да изпълнява различни задачи. Езикът има връзка със съзнанието и начина на разсъждение. И когато научаваш езика, научаваш и много други неща. Бумът на изкуствения интелект е построен върху тези големи езикови модели.“

Всичко, което търсиш, ще откриеш при нас

Регионалната библиотека „Любен Каравелов“ в Русе активира „Седморката на Библиотечко“ за едно по-щастливо детско лято

Петя НИКОЛОВА

Хубаво е да се знае, че има място в Североизточна България, където хората работят с ентусиазъм и безспир за вдъхновението на своите наследници. Регионалната библиотека „Любен Каравелов“ неведнъж е доказвала, че точно Русе е това място. Оттам твърдят, че през лятото на 2024 г. екипът им е надскочил себе си с многобройни инициативи, предназначени единствено за радост и обогатяване на децата.

„Когато децата са заинтригувани и задават въпроси, това е знак, че са запленени“, казват от Русенската библиотека и изброяват заниманията, които са предоставили на малките жители на града през отиващото си лято. Достатъчно е само да спомена многото поканени гости – лицата и звездите на Русе, превърнали се в акцент на лятната програма на Библиотеката. Сред тях има певци, музиканти, художници, балетисти и модни дизайнери, журналисти, писатели, спортисти, както и пожарникари и медицински лица. Защото всяка общност има своя елит – хора, надарени с талант, постигнали с труд и постоянство множество успехи. Чрез вдъхновението от срещите с тях от Регионалната библиотека се надяват някой ден децата да поемат по техния път.

„Звездните ни гости в летните ателиета са естествено продължение на тематичния Маратон на четенето през 2024 г., който премина с участието на известни личности от града – уточняват от екипа на Русенската библиотека. – В 15-те тематични летни седмици „прекосихме“ почти цялата универсална десетична класификация.“

В артистичните ателиета се говори за музика, театър, опера, изобразително изкуство. Любопитни и интригуващи въображението на децата са моментите, посветени на модата с нейните разнопосочни измерения. Дизайнерката Първолета Чавдарова-Летиция е човекът, който обяснява и приближава този интересен свят до малчуганите.

„Получиха и базови знания за музикалните стилове, различни музикални инструменти и изявите на сцена – разказват от Библиотеката. – Наши гости от Вселената на изкуствата бяха Евгения Явашева – актриса в ДТ „Сава Огнянов“, Людмила Милкова – представител на хор „Св. Георги Победоносец“, Християна Стомонякова – уредник в Художествена галерия – Русе, както и Нели и Теодор Петкови – певци от Държавна опера – Русе.

Срещите с известни личности от региона са вълнуващи за децата

Забавни игри през лятото в библиотеката

Ученичката от русенската Английска езикова гимназия „Гео Милев“ Стела Марчева се среща с участниците в ателиетата, посветени на хуманитарни теми, и в рамките на разговора за добрите обноски демонстрира на децата как се изнася мотивираща реч. Журналистът и писател Христо Раянов и Явор Цанев – писател и издател, разказват на децата как се създава история, как се пише книга и откъде идва вдъхновението. През полето на науката малките наследници на Русе преминават чрез ателиетата „Космическо приключение“, „Забавна химия“ и „Финансова грамотност“ .

Но Регионалната библиотека в Русе „извежда“ децата и извън пределите на България. С компас в ръка те научват повече за света на историята и географията и се озовават в чудни места, като слънчева Гърция или консервативна Англия. Срещата в тази сфера е с Теодор Цветков – спортист и трикратен рекордьор на Гинес, вдъхновител за малки и големи русенци.

15-те тематични летни седмици завършват с обобщаващото ателие на тема „Какъв ще станеш?“.

„С ателието поставихме логичен финал на лятото. Имахме много гости, представящи любими на децата професии – съобщават от екипа на русенската библиотека. – Срещнахме се с балерината Зорница Петрова, с медицинския лаборант Павлина Коева, с пожарникари от Първа районна служба към „Пожарна безопасност и защита на населението“ – Русе. За участниците в ателиетата стана ясно, че балериите са супергерои, а лекарите и пожарникарите имат суперсили. А в последния ден на последното ателие аниматорката Емилия Димитрова показва, че и в забавлението има труд и усилия, но резултатът е незабравимата емоция. Надскочихме това, което сътворихме миналото лято, защото всичко, което търсиш, ще намериш в библиотеката! Такава беше нашата цел за лято 2024 г. и я постигнахме с много любов и отговорност. Доказателство е фактът, че след всяко ателие участниците не искаха да си тръгват от Библиотечко, а някои дори си пожелаха училището им да се прехвърли в Библиотеката.“

Снимки РБ „Любен Каравелов“ – Русе

Балерината Зорница Петрова представя своята професия

Разговор за модата и за още нещо с дизайнерката Първолета Чавдарова

Горещото лято се оказва динамично и зашеметяващо както за децата на Русе, така и за библиотекарите. Реализираните 15 ателиета, всяко от които е на различна тема и не се повтаря нито веднъж, се раждат благодарение на ума, сърцето и душата именно на тях – на т.нар. „Седморка на Библиотечко“: Ива, Грета, Боби, Лили, Мими, Младен, Цвети и на златната им доброволка Еми Димитрова. Едва ли обаче има изненадани от упоритостта и творческия заряд на този екип. Неслучайно Регионалната библиотека „Любен Каравелов“ в Русе е единствената в България, реализирала проект по програма „Културно предприемачество, наследство и сътрудничество“.

В края на април тази година, след 22 месеца усилия, екипът се похвали със завършен цялостен ремонт, обновяване и разширяване възможностите на Библиотеката, които пробуждат апетита на жителите и гостите на Малката Виена за още и още култура. Благодарение на осъществената проектна идея камерният кинотеатър в културния институт, който повече от 30 години не се използва по предназначение и се руши, вече е ремонтиран, оборудван и представлява модерна многофункционална зала. В нея веднага се експонира интерактивна изложба на триизмерни картини под мотото „Триумфът на фантазиите“. Изложбата провокира детското въображение чрез всяка своя картина, която представя реалистичен кадър от въображаемия свят на детето и по този начин се превръща в преживяване.

В рамките на същия проект се провежда и първият за Русе фестивал на анимационното кино „Накъде ме водят мечтите“. Уникалната инициатива, съчетала образователна програма с прожекции, е единствена в Североизточна България и успява да привлече повече от 200 деца от основните училища „Иван Вазов“ и „Олимпи Панов“, както и от Комплекса за социални услуги.

Родният звънец бие за 15-и път в Барселона

В Българското неделно училище училищният звънец бие за 15 път. В него се обучават над 120 деца от 4-годишна възраст до XII клас.

Началото на учебната 2024/2025 г. в школото съвпада с откриването на изложба, посветена на 200 години от създаването на Рибния буквар, и се провежда непосредствено след Деня на Съединението.

Вицепрезидентът Илияна Йотова откри новата учебна година и поздрави учениците за усърдието, което полагат, след цяла седмица занятия в испанското училище да посещават и българското през почивните дни.

„С интерес и любов идвате в българското училище, за да учите за България, да пишете с красивите кирилски букви най-хубавите думи на света – мама и татко, да говорите звучния български език. Където и да изберете да градите своето бъдеще, винаги помнете корените си“, обърна се тя към учениците.

„Да си учител, е мисия. Мисията на учителите в българските училища зад граница е още по-голяма. Тя е за хора, които милеят за своето Отечество“, изтъкна Йотова в приветствието си към учителите.

Вицепрезидентът увери присъстващите на тържеството в подкрепата на държавата за съхраняването на българската идентичност сред сънародниците ни в чужбина.

По случай началото на новата учебна година Илияна Йотова подари на училището позлатена плочка с изписани кирилските букви и икона на светите братя Кирил и Методий, които са патрони на школото.

Училищният ръководител Стоянка Колева получи грамоти от Министерството на образованието и науката за изключителен принос в продължение на 15 години в сферата на образованието зад граница и поддържане на българския дух и традиции. АЗ-БУКИ

Снимка „Св. св. Кирил и Методий“ – Барселона

Вицепрезидентът Илияна Йотова пожела на децата винаги да помнят своите корени

Когато работните листове проговорят

Деца увеличават запаса си от думи на български език с помощта на видеа

От новата учебна година преподаватели в неделните училища ще могат да използват образователни ресурси, изготвени от техни колеги по Националната програма на МОН „Роден език и култура зад граница“. Сред тях са „говорещи работни листове“, създадени по идея на Диляна Бодурова – председател на асоциация „Рила“ и училищен ръководител на Българското неделно училище „Райна Княгиня“ в Бургос, Испания.

В екипа на проекта са привлечени IT специалисти от България и доц. Илияна Димитрова от Великотърновския университет „Св. св. Кирил и Методий“.

Как се заражда идеята и как „говорещите работни листове“ ще подпомогнат изучаването на български език от малчуганите в неделните училища, разказва техният съставител и преподавател в БНУ „Райна Княгиня“ в Испания Диляна Бодурова.

Снимки БНУ „Райна Княгиня“ – Бургос, Испания

През миналата учебна година БНУ „Райна Княгиня“ осъществява и проект, посветен на прозренията на акад. Анастас Иширков за българската идентичност, по НП „Неразказаните истории на българите“ на МОН съвместно с проф. Димитър Стоянов от Великотърновския университет

Стела МАРИНОВА

Изучаването на нови думи на български език и обогатяването на речниковия запас на малчуганите в неделните училища може да става по интересен за тях начин и с помощта на дигиталните технологии.

„Целта на работните листове е да бъдат автоматични и да могат да се използват отвсякъде. Когато стоиш до едно дете и му казваш думичка, то трябва да повтаря след теб. Идеята ми беше детето да може да повтаря, без да има възрастен до него, и след това да може да упражни думичките, които е научило“, обяснява Диляна Бодурова.

По проекта са разработени общо 18 работни листа. Всеки е свързан с различна тема: „На село“, „В града“, „Превозни средства“, „Животните в зоопарка“, „Домашни животни“, „Зеленчуци“, „Плодове“, „Годишни времена“, „В училище“, „В банята“, „В дневната“, „В кухнята“, „В детската стая“, „Нашите дрехи“, „Семейството“, „Части на тялото“, „Форми“ и „Цветове“. А всеки работен лист дава възможност детето да увеличи речниковия си запас с 15 думи на български език.

„Говорещият работен лист“ съдържа тематично видео. На него всеки предмет (всяка от 15 думи от съответната тема) се появява във видеото, след което се чува неговото наименование, следва кратка пауза, за да може детето да повтори чутата дума, а след това предметът отива на отреденото му място. Така постепенно се изреждат всички нови думи. Накрая процесът се повтаря отзад напред. Всеки предмет се взема от мястото, на което е поставен, отново се казва неговото наименование и има пауза, за да могат децата да повторят думата. Под видеото има 15 номерирани звукови файла и 15 картинки, на които могат да бъдат чути и видени същите нови думички.

„След тези думички, видени и повторени по два пъти, функцията на работния лист е детето да може да чуе думата за всеки от предметите, да види картинката и да ги свърже. Отдолу има възможност да види дали е отговорило правилно, или не“, обяснява преподавателката.

При вярно свързани номер на звуков файл и картинка те биват оцветени в зелено. Ако детето има грешка, тя светва в червено.

В озвучаването на видеата се включва Мелани Янкова от БНУ „Райна Княгиня“, за да бъдат те по-близки до детския говор и да могат малчуганите да се чувстват по-привлечени от работните листове, когато се упражняват с тях.

„От практиката си виждам по какъв начин реагират учениците, когато гласът е на възрастен и когато гласът е на човек от тяхната среда, на тяхна възраст“, обяснява Бодурова.

Работните листове са достъпни напълно безплатно на онлайн платформа. Преди да бъдат публикувани, са изпробвани в детска градина и сред участниците в организиран от училището курс за възрастни испанци, които искат да научат български език.

„Листовете бяха много добре приети в детската градина. Начинът на поднасяне на информация се стори много лесен и полезен като форма за самоконтрол и научаване на думи и за испанците – казва Бодурова. – Смятаме, че реализирахме хубав проект с много добър резултат.“

Резултатът от проекта е качен и на платформата на МОН за неделните училища. „Всеки колега може да работи онлайн с тях или да ги изтегли и да работи с учениците на хартия. И имаме добър отзив от други учители“, допълва съставителката на листовете.

За реализацията на проекта Бодурова съчетава целия си опит и наблюдения върху работата с деца в български школа зад граница. Тя е преподавател в неделно училище от 11 години и работата с различни деца за този период ѝ показва, че има нужда да се разработи подобен образователен ресурс:

„За тези 11 години се наблюдава промяна у децата, които идват при нас. Първоначално това бяха деца, родени в България, които имат връзка с родината. Сега тези, които започват при нас, вече са родени в държавата, в която сме. И все по-често са от смесени семейства.“

Постепенно в училището започват да идват 4-годишни, които не могат да говорят български език. Това са децата, които живеят в чуждоезикова среда и в семействата им българският език не е общ за двамата родители. А това налага и по-различен подход на обучение. Вместо знанията на децата да се обогатяват с приказки и песнички, е необходимо те да започват да изучават български като втори език, а не като майчин, както е било преди десетина години.

Когато преди година и половина колега на Бодурова споменава, че търси речник с картинки, който да използва в часа, тя си дава сметка, че той е много хубав, но до детето трябва да има възрастен – преподавател или родител, който говори български, за да може да показва всички тези предмети. „Така стигнах до идеята, че за да може подобен речник с картинки да не изисква помощта на възрастен или пък тя да е малка, той трябва да бъде дигитален“, обяснява преподавателката.

Тогава, на база дигиталните си познания и умения за работа с различни програми, се решава да разпише проекта и да кандидатства по НП „Роден език и култура зад граница“. Вече има идея работните листове да получат своето продължение тематично.

Най-трудна е темата за семейството

Диляна Бодурова

„Темата за семейството бе най-трудната за пресъздаване в рисунка, когато трябва да обясниш коя е баба, коя е леля, кой е чичо. В българския език имаме специфика, която е богатство, но всъщност трудно се пресъздава визуално“, обяснява Бодурова.

Темата за семейството е визуализирана с фамилно дърво, чиито клони тръгват от бабата и дядото. За разясняването на различните роли в семейството се използват връзките помежду им. Например, за да стане ясно кой е бащата, едновременно на преден план излизат таткото и неговото детенце.“

Министерство
на образованието и науката
Национално издателство за образование и наука „Аз-буки“

Директор:
ЕМИЛ СПАХИЙСКИ
Заместник-директори:
СТОЯН СТОЯНОВ
ВЕНЦИСЛАВ ГЕНКОВ

1113 София
„Цариградско шосе“ 125, бл. 5
За цялата страна:
0700 18466
izdatelstvo.mon@azbuki.bg
azbuki@mon.bg
https://www.azbuki.bg

Аз-буки

Банкова сметка:
„Обединена българска банка“ АД
IBAN: BG38UBBS81553139075716
BIC: UBBSBGSF

Национален седмичник за образование и наука
АЗ·БУКИ
ISSN 0861-3990

Редактори:
д-р Зина Соколова
z.sokolova@azbuki.bg
д-р Диляна Кочева
d.kocheva@azbuki.bg
Симона Николова
s.nikolova@azbuki.bg
Стела Маринова
s.marinova@azbuki.bg

Графичен дизайн:
Иво Христов
i.hristov@azbuki.bg
Иван Шопов
i.shopov@azbuki.bg
Петър Владов
p.vladov@azbuki.bg

Стилист-коректор:
Анелия Врачева
a.vracheva@azbuki.bg

Фоторепортер:
Олег Попов
o.popov@azbuki.bg

Реклама и разпространение:
izdatelstvo.mon@azbuki.bg

Кореспонденти в страната:
Белене – Ралица Господинова
088 7418349
Велико Търново – Здравка Маслянкова
088 6653255
Видин – Бориславa Борисова
vidinster@gmail.com
Ловеч – Жанина Илиева
087 7209597
Пловдив – Деляна Лукова
088 7271712
Смолян – Ангел Добриков
088 9703271
Кюстендил – Северина Димитрова
089 5789515
Шумен – Светлана Крумова
srkrumova@gmail.com

ДЕЖУРЕН РЕДАКТОР:
Стоян Стоянов

Предпечатна подготовка:
НИОН „Аз-буки“
Печатница: „Алианс Принт“ ЕООД
ж.к. „Дружба“ 1, ул. „Илия Бешков“ 3А

Неподписаните снимки в броя са от архива на в. „Аз-буки“ и глобалната мрежа

Материали не се връщат
Авторските права на публикуваните текстове и илюстрации са собственост на вестника

НИОН „Аз-буки“ издава научните списания:

„Български език и литература“
„Чуждоезиково обучение“
„Математика и информатика“
„Педагогика“
„Професионално образование“
„Философия“
„Стратегии на образователната и научната политика“
„История“
„Обучение по природни науки и върхови технологии“

Еврокомисията отново търси най-добрите млади преводачи

Започва новото издание на общоевропейския конкурс по превод за ученици на 17-годишна възраст от средните училища в Европейския съюз. В него тази година могат да участват само ученици от страните членки на ЕС, родени през 2007 г. В онлайн надпреварата, организирана от 2007 г. насам от Генерална дирекция „Писмени преводи“ на Европейската комисия, всяка година се включват около 3000 младежи от над 700 средни училища в ЕС. Те могат да изберат да превеждат художествен текст по определена тема от който и да е официален език на ЕС на произволен друг официален език на Съюза.

Регистрацията от училищата на уебсайта на надпреварата Juvenes Translatores започна на 2 септември и продължава до 14 октомври 2024 г. След това участващите училища ще бъдат избрани на случаен принцип чрез жребий. Броят на училищата, които имат право да участват във всяка страна от ЕС, е равен на броя на местата, които държавата има в Европейския парламент. За България това означава 17 училища. Най-много участващи училища ще има Германия – 96, а най-малко Кипър, Люксембург и Малта – по 6.

Всяко избрано училище може да запише от двама до петима участници. Регистрацията на техните имена и избраните езикови двойки (от кой език и на кой език смятат да превеждат) се прави в платформата на Конкурса най-късно до 19 ноември 2024 г. Всяко избрано училище отговаря за организацията на проявата на местно равнище, като трябва да осигури помещения, персонал и подходяща ИТ инфраструктура и да гарантира, че участниците се състезават при условия на справедливост и безпристрастност.

В деня на конкурса – 28 ноември 2024 г., по едно и също време във всички страни от ЕС учениците ще превеждат онлайн определен текст, като преводите се изпращат чрез платформата на Конкурса. Преводачите от ГД „Писмени преводи“ ще оценят преводите и ще изберат най-добрия от всяка страна от ЕС. Списъкът с победителите ще бъде обявен в началото на февруари 2025 г.

27-те победители ще бъдат наградени с тридневно пътуване до Брюксел, Белгия, и ще получат специалния плакет на Конкурса. Церемонията по награждаването ще се проведе през пролетта на 2025 г. в Брюксел. ГД „Писмени преводи“ поема разходите по пътуването и настаняването на един победител от държава, до двама придружаващи го родители и един учител от всяка държава.

Подробните правила на Конкурса и инструкциите за всеки етап са достъпни на страницата на Комисията.

Както „Аз-буки“ писа, победител за България в предходното издание на Конкурса стана Памела Калпакчиева от Средно училище „Христо Ботев“ в Карнобат, която се обучава в паралелка с профил „Чужди езици“. Тя завоюва първото място в престижната надпревара за млади преводачи с точност на превода от английски на български език, умения за правилно писане и проявено творчество при намирането на решения. АЗ·БУКИ

Ще ти разкажа...

11-годишната Огняна Илиева от СУ „Козма Тричков“ във Враца с дебютна книга

Диляна КОЧЕВА

Снимка Личен архив

Огняна (вдясно) на представяне на своята книга

Ученичката от СУ „Козма Тричков“ във Враца Огняна Илиева е само на 11 години, а вече има зад гърба си своя собствена книга. В „Ще ти разкажа…“ младото момиче събира поезия и проза, писани от нея в часовете в литературния клуб „Иноватори в действие“ към Младежки дом във Враца.

Огняна е сред тазгодишните лауреати на Националния литературен конкурс „Стамен Панчев“, като получава наградата в категория „Поезия“. За близо две години тя е завоювала повече от 15 призови места в национални и международни литературни надпревари. Сред тях са първи места в раздела „Разказ“ от 29. ученически литературен конкурс „Емилия Александрова“, в националния конкурс „Пролетта събужда отново за живот света“ и много други.

„Огняна е изключително зряла за годините си“, казва за „Аз-буки“ ръководителят на клуба „Иноватори в действие“ Горица Маджарска. Момичето започва да посещава занятията му преди по-малко от две години, когато е едва 9-годишна. Преди нея в клуба приемат предимно по-големи деца, на възраст около 14 години. Причината за това е много простичка – колкото по-голям е един човек, толкова по-осъзнат е. А когато знаеш какво искаш, ще положиш усилия и ще се бориш да го постигнеш.

„Когато Огняна дойде при мен заедно със своята майка Ирина Илиева, бях категорична, че е още рано да посещава занятията“, спомня си ръководителката на клуба. Но двете настояват учителката да се запознае поне с едно нейно произведение, преди да откаже.

Тогава Горица Маджарска прочита приказката ѝ „Шареното магазинче“ и остава силно изненадана, че толкова малко дете може да проследи толкова добре сюжетната линия на героите от началото до края, боравейки с богат речников запас и много изразни средства. Най-силно впечатление ѝ правят природните описания, които в произведенията на Огняна винаги са в унисон с настроението на героите. Маджарска вижда дарбата на момичето и решава да направи изключение и Огняна да стане част от литературния клуб.

„Смело мога да кажа, че тя е човекът, който промени много неща при нас“, обяснява учителката. Истината е, че вече в „Иноватори в действие“ приемат деца на всякаква възраст и без никакви ограничения. Има само едно условие – да обичат литературата и да искат да пишат.

В началото Огняна пише приказки, след това започва да пише разкази. Първият ѝ поетичен опит е за 8 март, когато иска да изненада майка си за празник. „Помогнах ѝ да намери рими, да подреди думите и накрая се получи“, обяснява ръководителката на клуба. И независимо че прозата ѝ се отдава повече от поезията, Огняна продължава да пише стихове. Трудностите я предизвикват, а не я отказват или демотивират.

В дебютната ѝ книга са поместени всичките ѝ първи опити. Стиховете ѝ са преди всичко на патриотична тематика, посветени на Родината или на Васил Левски. В стихотворението „Промени“ е разгледана природата и по-точно четирите сезона – пролет, лято, есен и зима. Това стихотворение е знаково за младата авторка, защото предопределя начина, по който ще бъдат подредени творбите ѝ в книгата, а именно като четирите годишни времена.

Дебютната ѝ книга е посрещната изключително добре от нейните близки и приятели. „Някои вече са я прочели по няколко пъти“, обяснява талантливото момиче пред „Аз-буки“. Впечатление безспорно прави корицата на книгата, както и илюстрациите в нея. Тя е направена изключително професионално от брата на Огняна – Дилян, който е студент в Нов български университет.

Момичето мечтае за още една книга. Иска в бъдеще да напише роман, но е на мнение, че житейският ѝ опит все още не е толкова голям, за да го направи. След време, сигурни сме, и тази мечта ще се превърне в реалност.

Премиерата на дебютната ѝ книга е в Младежкия дом във Враца в началото на лятото, а преди броени дни има представяне и в Равда. По покана на Народно читалище „Гоце Делчев 1943“ Огняна представя книгата си край брега на Черно море и се среща със свои връстници от читателския клуб към читалището.

В училище, разбираемо, любимият предмет на Огняна е български език и литература. Младото момиче признава с усмивка, че интересни са ѝ хуманитарните науки като история и география. В свободното си време обича да бъде с приятелите си, а когато е у дома, рисува или чете. Любимият ѝ автор е Доника Ризова. Чела е всичките ѝ книги. Освен това обича да чете и биографии и автобиографии на известни личности, защото добрият пример вдъхновява и окрилява мечтите.

Независимо че тази учебна година ще бъде VI клас, вече знае къде иска да продължи образованието си след VII клас – в Профилираната езикова гимназия „Йоан Екзарх“ във Враца. Избрала е и своята професия – иска да стане ветеринарен лекар. Обича животните и иска да им помага и да ги защитава.

Това, че отсега знае с какво иска да се занимава в бъдеще, безспорно е признак, че ще постигне мечтите си. Когато човек е целеустремен и знае какво иска от живота, нещата винаги се получават.

Съюзът на физиците в България и фондация „Еврика“ организират национален конкурс за есе 2024 г. Темата, по която писаха ученици и студенти от цялата страна, е „Физиката в моя свят“. В Конкурса се включиха 120 участници – ученици от 36 основни и средни училища и студенти от три висши училища, които в три възрастови групи представиха своите виждания по темата на Конкурса. Есетата са оценени от жури и са представени на Младежката научна сесия в рамките на 52. национална конференция по въпросите на обучението по физика на тема „Образованието по физика и дигиталните технологии“.

Медиен партньор на форума е Националното издателство „Аз-буки“.

По традиция вестник „Аз-буки“ публикува отличените творби в няколко поредни броя.

Физиката е колкото красива, толкова и трудна*

Олга Стоянова – IX клас, I място
Национална търговско-банкова гимназия – София
Научен ръководител – Силвия Михайлова

За първи път терминът физика е използван от древногръцкия философ и учен Аристотел през IV век пр. н. е. Физиката е една от най-старите области на познанието, макар в древността да не е оформена като отделна наука. Дълго време физиката и философията се ползват като синоними и едва в резултат на Научната революция от XVI – XVII в. се обособява като отделна наука.

Физиката се основава на теории, които дават ясни, измерими предвиждания. За физични се приемат само експериментални резултати, които могат да бъдат независимо възпроизведени. Такива резултати могат да потвърдят или отхвърлят дадена физична теория.

Това есе е посветено не толкова на самата физика, а на отношението към нея, защо някои хора я обичат, а други я пренебрегват и как тези различни гледни точки към нея ще продължат да съществуват и в следващите поколения.

Ние живеем във време, в което непрекъснато се правят много открития в различни сфери на физиката. Но голяма част от хората не се интересуват от тях, защото те не променят всекидневния им живот. Алберт Айнщайн казва: „Зная защо толкова много хора обичат да цепят дърва. В тази дейност те незабавно виждат резултатите“.

Хората искат бързи резултати. За тях няма значение крайната цел, към която вървим, докато не сме я постигнали. Това води до мисълта, че учените нищо не правят. А тази мисъл води не само до загуба на интерес, но и до пълно неуважение към учените и науката, като цяло.

Тези хора вече са избрали какво да правят с живота си – какво правят и мислят, не е от огромно значение за развитието на физиката. Поне не и докато не станат родители, защото след това вероятността да предадат това мислене на децата си, е голяма, което е проблемът. А децата са бъдещето не само на физиката, но и на света, като цяло, и да си мислят, че няма нужда да знаят как той работи, не е добре.

Но какво става, когато тези деца пораснат малко и отидат в гимназията – мястото, където се очаква да изберат с какво да се занимават? В повечето случаи продължават със същата мисъл – че това, което им се преподава, не им е нужно. Просто искат да получат хубави оценки, за да са доволни родителите им.

Но ако отношението е такова, как продължаваме напред? Как правим нови научни открития, ако на толкова малко хора им е интересно?

Ако разгледаме проблема от двете му страни, отговорът всъщност е много прост. Първата част от отговора е, че малка част от населението не значи малко на брой. Във всекидневието си няма да видиш много хора, които активно се занимават с физика, но това не значи, че те не съществуват, просто не си ги намерил все още.

Втората част е фактът, че няма нищо толкова силно, колкото човешкото любопитство. Това е сърцето на науките, като цяло, любопитството за света около нас и нашата упоритост никога да не се откажем да открием отговорите на възникналите въпроси. Хората в научната сфера работят невероятно усилено, за да може да продължаваме напред.

Физиката е толкова красива, колкото и трудна, и заради това я обичам. Какво ще се случи в бъдещето, никой не може каже със сигурност. Но ако трябва да предположа, бих казала, че завинаги тя ще остане в моето сърце, защото нямаше да съм човекът, който съм днес, без нея.

*Заглавията са на редакцията. Есетата се публикуват със съкращения

Цивилизацията учи човека да мисли*

Емили Луканова – X клас, I място
ПГ „Акад. Ангел Балевски“ – Троян
Научен ръководител – Теодора Дудева

Днес всички сме заобиколени от технологии, технически, уреди, системи, софтуери, и не само. Около нас се върти физика, както и множество физични явления. С напредване на времето все по-често започва да се говори за роботи, електромобили, свръхтехнологии, както и за вече известния сред всички ChatGPT, създаден в ролята си на изкуствен интелект. Създават се много по-често и симулатори, които помагат на различни цели и дейности. Не е фантазия и това, че не след дълго светът около нас ще бъде контролиран чрез физиката. Повечето действия ще бъдат заменени с механизми, техники и технологии, създадени от физици.

Ако погледнем от страна на транспорта, с натрупването на опит и знания в сферата на физиката и другите науки, то следва автомобилите, задвижвани от двигатели с вътрешно горене, да бъдат заменени с такива, ползващи електродвигатели. Ще се разрасне сферата на електричеството и ще се заменят вредните емисии и газове от двигателите с вътрешно горене. По този начин ще се достигне до екологично равновесие и няма да има голямо замърсяване. Ще навлязат и високоскоростните влакове. С тях придвижването ще става по-бързо. Ще достигат високи скорости благодарение на придвижването им във вакуумни тръби. Движението ще се осъществява с помощта на свръхпроводящи магнити. Без високоскоростния транспорт градовете все по-трудно ще просъществуват. Заводите и работните места ще бъдат автоматизирани. За целта ще се създават автомати, или още роботи, които ще се управляват основно от компютри и няма да имат нужда от почивка. Така дейностите ще се извършват по-бързо и лесно.

С времето, в близко бъдеще, ще навлезе и терминът „автомобил без шофьор“. Автомобилите ще имат самостоятелно управление, с което няма да ни е необходимо да следим скорост, температура и т. нар. Джипиес устройства вече ще определят положението ни с точност до сантиметри. Добрата новина е, че има организации, които финансират подобни проекти. Например Агенцията за изследователски проекти (DARPA) от години поощрява напредничави технологии. Неотдавна представиха високотехнологични автомобили в пустинята Мохаве.

Физиката на микросвета ще се развива много по-бързо. Енергията, скрита в ядрата на атомите, ще бъде овладяна и използвана в ежедневието на хората. Може би ще се стигне и до съвършенството да се придвижваме чрез силата на мисълта си! Все пак, както казва великият Томас Едисон: „Най-важната задача на цивилизацията е да научи човека да мисли!“.

Изкуственият интелект също играе важна роля в света и живота на всеки човек. Хората измислят неща, наречени роботи, които работят с изкуствен интелект. Приложими са и в среди, опасни за човека. Именно затова са гениални. Примери за това са: мисията на MQ-1 „Придейтър дрон“, който действа срещу шпионски самолет, защото е безпилотен летателен апарат. Друг пример е роботът „Ремотек HD-1“, снабден с цветна видеокамера и телескопична ръка с щипки. Ролята му е да премества и обезвреждa бомби без риск за населението. Освен че днес учените свързват мозъка с компютър или механична ръка, съществува и обратна възможност – да се четат мислите на човека, без дори да се поставят електроди в мозъка.

„Ловецът на мълнии“ от Виктор Бакърджиев, X клас, СУ „Николай Катранов“ – Свищов, I място от Националния фотоконкурс за ученици и студенти на тема „Физика, хармония и феномени в природата“, провел се в рамките на 52. национална конференция по физика

Роботите ще променят света около нас*

Моника Спасова – XI клас, I място
Национална търговско-банкова гимназия – София.
Научен ръководител – Силвия Михайлова

Физиката е важна в живота на всеки човек. Кара ни да се замисляме все по-дълбоко над мистериите на Космоса и да разширяваме границите на нашето разбиране. Гледайки напред, виждам физиката като мощен инструмент за откриване на нови области както в широките пространства на Космоса, така и в света на квантовата физика. Обикновено си представяме учените, работещи върху микроскопи и чертежи, упорито търсейки отговори.

По пътя към разгадаване тайните на Вселената изникват множество нерешени загадки. От борбата с неуловимата природа на тъмната материя и енергията, които съставляват значителна част от нашия космически пейзаж, до справянето със съществените противоречия между Общата теория на относителността и квантовата механика все още има много неизвестни. Въпреки че са постигнати значителни успехи в разшифроването на тези загадки, моят поглед в бъдещето е зареден с очакване за откриването на нови теории и модели, които ще революционизират разбирането ни за реалността.

Голямо е значението на технологичните постижения, но трябва да се замислим за етичните и социалните последици от научните открития. Развитието на нови видове оръжия и потенциалната злоупотреба с технологиите изискват внимателно обмисляне на етичните аспекти на изследванията и откритията. Според мен в бъдеще физиката не само ще задълбочи изследването на Космоса, но и ще стимулира промени чрез технологични иновации и социален прогрес. Ще насърчава сътрудничеството и обмена на идеи между различни култури и националности, като по този начин ще стане движеща сила за социалното развитие.

Бъдещето на физиката е изпълнено с потенциал за отключване на нови области на знание и за преобразяване на света. Чрез премахване границите на научните изследвания и иновациите можем да използваме силата на физиката за справяне с предизвикателствата на нашето време и за изграждане на по-светло бъдеще за човечеството.

Друга област от физиката, която ще има важна роля в моето бъдеще, е изследването на наноматериалите и нанотехнологиите. Те позволяват създаването на материали и устройства на молекулярно ниво, което отваря врати към иновации в области като електроника, енергийни технологии и медицинска диагностика и лечение. Този напредък ще промени начина ни на живот чрез по-ефективни методи за лечение, подобряване съхранението на енергия и създаване на по-мощни и компактни устройства.

Микроелектрониката и наноелектрониката са области, свързани с производство на електронни компоненти с микро- и наноразмери. Усъвършенстването на микроелектронните технологии е свързано с увеличаване степента на интеграция в един чип. Това води до намаляване на размерите на елементите, до по-висока подвижност на токоносителите и други.

Квантовите компютри също обещават да преодолеят някои от настоящите ограничения в областта на изчисленията. В епохата на бързите технологични промени роботите стават съществена част от нашия ежедневен живот. Срещата между физиката и роботиката обещава да ни донесе още по-интересни иновации и предизвикателства.

АБОНАМЕНТ 2024

Днес в броя

„Аз-буки“ отличи най-добрите научни статии на тема „Природни науки и иновации в образованието“

Проф. Галин Цоков, служебен министър на образованието и науката: „Бор съм, че и тази път ученици от България спечелиха медали на Балканската олимпиада по математика и астрономия надпреварата със свои връстници от толкова много държави“.

Андреас Шлайхер, директор „Образование и умения“ в ОИСР: „Не можете да развивате социално-емоционални умения без наистина да разберете кои са вашите ученици. Затова вървите на учителя и учениците извън предметното обучение е много важно“.

АЗ·БУКИ

НАЦИОНАЛЕН СЕДМИЧНИК ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА

Броят е отпечатан по проект „Осигуряване на периодични издания по приоритетните направления на Националната стратегия за развитие на научните изследвания 2017 – 2030 г.“

Брой 19 (1643), 9 – 15 май 2024 г. Година XXXII. Под името „Аз-буки“ вестникът излиза от 30 април 1993 г. Цена 3,90 лв.

Снимка Ани Попова

80 ученици и две деца от детска градина представиха общите усилия и опитни специалисти на благотворителния базарджийски базар в Министерството на образованието и науката

79,5 паралелки с прием в нови специалности

През учебната 2024/2025 г. в София за първи път ще обучават ветеринарни лаборанти, а в Монтана – библиотекари

Симона МАРИНОВА

Русенският ще обучава в Тараклия

Мария АЛЕКСАНДРОВА

Изданията на „Аз-буки“	Цена за година	Цена за година онлайн
Български език и литература	45 лв.	40 лв.
История	45 лв.	40 лв.
Математика и информатика	45 лв.	40 лв.
Педагогика	99 лв.	89 лв.
Професионално образование	60 лв.	54 лв.
Стратегии на образователната и научната политика	63 лв.	57 лв.
Философия	36 лв.	32 лв.
Обучение по природни науки и върхови технологии	63 лв.	57 лв.
Чуждоезиково обучение	45 лв.	40 лв.
Вестник „Аз-буки“	99 лв.	89 лв.

Абонирайте се *В РЕДАКЦИЯТА* с отстъпка

5% от цената – при **ТРИ** и повече издания

10% от цената – при **ПЕТ** и повече издания

15% от цената – за **ПЪЛЕН** комплект от изданията

Контакти: София 1113, бул. „Цариградско шосе“ № 125, бл. 5, тел.: 0700 18466; azbuki@mon.bg

www.azbuki.bg

IX НАЦИОНАЛЕН ФОТОКОНКУРС В моето училище е най-хубаво

АЗ·БУКИ

Под патронажа на министъра на образованието и науката

Снимката участва в VIII издание на Фотоконкурса.
Автор: ***Иса Селим,*** *СУ „Св. Св. Кирил и Методий“ – с. Брезница*

Национално издателство „Аз-буки“ очаква творбите за IX издание на Националния фотоконкурс „В моето училище е най-хубаво“.

В конкурса могат да участват ученици от I до XII клас, които представят във фотоси училищния живот.

Авторски творби се приемат до 30 ноември 2024 г. на адрес ***konkurs@azbuki.bg – „За Фотоконкурса“.***

Участието е без такса.

Подробните правила за участие са публикувани на ***www.azbuki.bg.***

Победителите ще бъдат обявени през декември 2024 г.

Най-добрите 13 фотографии ще бъдат включени в специален календар за 2025 г.

Ученическите творби ще бъдат публикувани в изданията на „Аз-буки“.

Изпратените снимки се оценяват от авторитетно жури с членове:

Олег Попов – единственият българин, част от мениджърския екип на агенция „Ройтерс“;

Николай Дойчинов – фотожурналист със световна кариера и опит в агенция „Франс прес“, „Ню Йорк таймс“, „Шпигел“, „Либерасион“, „Вашингтон пост“;

Дилян Марков – професионален фотограф и преподавател в Нов български университет;

инж. Цветанка Апостолова – директор на Националната професионална гимназия по полиграфия и фотография в София.

Колко бързо протича еволюцията

Когато Чарлз Дарвин разработва теорията си за еволюцията, смята, че този процес отнема милиони години. Но дали еволюцията може да протича по-бързо?

Движещата сила при еволюцията е естественият подбор, при който индивидите с по-полезни черти оцеляват и се размножават. В продължение на много поколения това е известно като адаптивна еволюция.

„Комбинирането на естествения подбор и адаптивната еволюция позволява на вида да следи промените в околната среда“, казва Тимоте Боне – биолог от Френския национален център за научни изследвания в Университета в Ла Рошел пред Live Science.

За да разберат колко бързо може да протича еволюцията, Боне и международен екип от изследователи анализират генетични данни за 19 вида птици и бозайници. Те установяват, че скоростта на адаптивната еволюция е от 2 до 4 пъти по-бърза спрямо предишни данни – всяко поколение увеличава възпроизводството си средно с 18,5%.

Това означава, че ако оцеляването и възпроизводството намалеят с една трета, адаптивната еволюция ще помогне на популацията да се възстанови за 3 до 7 поколения. В продължение на 20 години, дебелорогият овен (Ovis canadensis) например е развил рога, които са с 2 см по-къси, тъй като ловците са се насочили към тези с по-големи рога.

„Имаме популации, които се адаптират, но не знаем към какво се адаптират“, казва Боне. По негови думи, промените в околната среда, конкуренцията, болестите и хората могат да предизвикат бърза еволюция. „Еволюцията е там, за да стабилизира промените, които се случват в околната среда“, добавя той.

Изменението на климата е друг основен двигател на адаптивната еволюция, но учените не са съвсем сигурни дали популациите ще успеят да се справят с него – околната среда може да се влошава по-бързо, отколкото еволюцията може да работи.

„Скоростта на еволюцията може да бъде изключително бърза поради постоянната промяна на околната среда – казва Майкъл Бентън, палеонтолог в Университета в Бристол. – Фактори като приспособяване към нови условия и избягване на хищници често увеличават скоростта на еволюиране. Може би отговорът е, че всичко е способно на изключително бърза еволюция, ако се наложи.“

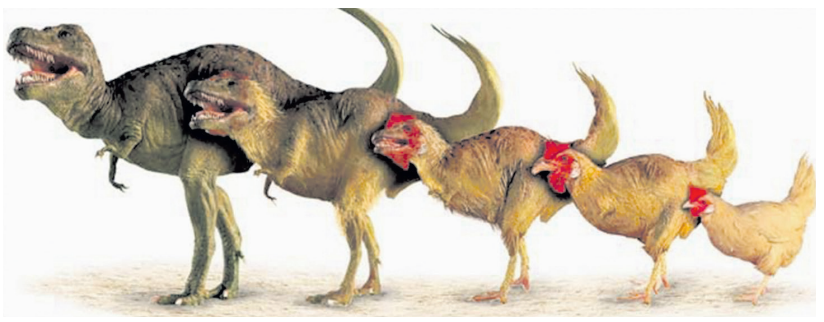

ISSN 0861-3990 37

Министерство на образованието и науката

АЗ·БУКИ

Национално издателство за образование и наука

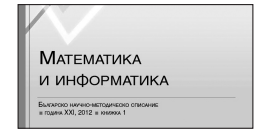

Избрано

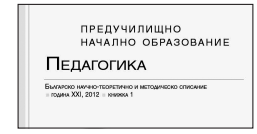

от текстовете, публикувани в списанията на Национално издателство

АЗ·БУКИ

www.azbuki.bg

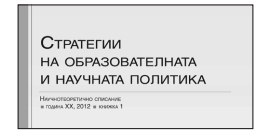

37 12 – 18 септември 2024 г.

Магическият и магнетичен свят на Салман Рушди

Откъс от „Романите на Салман Рушди в перспективите на постмодернизма през третото хилядолетие“

Иван Иванов
Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Салман Рушди е знакова фигура за постколониализма и постмодернизма от 80-те и 90-те години на XX век, а романите му в епохата на глобализацията през третото хилядолетие се разпространяват в света в оригинал и в превод, илюстриращи концепта за световна литература, но не губещи определящи елементи от постмодерната поетика/фикция.

Всички романи на Салман Рушди, писани през различни десетилетия, са микс, палимпсест от истории, в които се преплитат и пресичат пространства и времена, преодоляват се предразсъдъци и граници в една изумителна феерия от реално и хиперреално, митологично и сюрреалистично, номадско и урбанистично. През новото хилядолетие Салман Рушди продължава да е емблематичен пример за развитието на световния роман, който в тематичен и структурен план продължава да бъде постмодерен или най-малкото има достатъчно аргументи да бъде разглеждан като такъв. Много често неговото творчество се обяснява и през термини като „магически реализъм“ или „късен постмодернизъм“, които смятам за неуместни и неточни, свързани с появилите се опити за умъртвяване на постмодернизма, но и все още липсващата крайна дефинираност на понятието. От началото на века излизат романите: „Fury“ (2001), „Шалимар клоунът“ (2005), „Чародейката от Флоренция“ (2008), а през второто десетилетие – „Две години, осем месеца и двайсет и осем нощи“ (2015), “The Golden House” (2017) и “Quichotte”/„Кишот“, който излиза във Великобритания в края на август 2018 г., а в началото на септември вече се разпространява в САЩ, за да достигне през 2019 година до финалните номинации за наградата „Ман Букър“, където се конкурира със

Заглавието е на редакцията

www.foreignlanguages.azbuki.bg

Списанието се реферира и индексира в Web of Science

Главен редактор
Проф. д.н. Димитър Веселинов
E-mail: dvdimitrov@uni-sofia.bg

Редактор
Д-р Силвия Петрова
0889 60 44 53

Тел.: 02/425 04 70
02/425 04 71
E-mail: foreignlanguages@azbuki.bg

Съдържание на сп. „Чуждоезиково обучение“, кн. 1/2024:

КЪМ ЧИТАТЕЛЯ

ПРИЛОЖНО ЕЗИКОЗНАНИЕ

Reflections on Working for the Council of Europe / *Michael Byram*

Синтактичният парадокс „едносъставно изречение“ / *Марияна Георгиева*

МЕТОДИКА

Developing Materials for Assessing Reading Literacy and Comprehension of Early Graders in Bulgaria and Italy / *Vito Pirelli, Svetla Koeva*

Ролята на дигиталните инструменти при преподаването на словашката фонетика в СУ „Св. Климент Охридски“ / [The Role of Digital Tools in Teaching of Slovak Phonetics at Sofia University “St. Kliment Ohridski”] / *Величко Панайотов / Velitchko Panaiotov*

ЕЗИК И КУЛТУРА

Романите на Салман Рушди в перспективите на постмодернизма през третото хилядолетие / *Иван Иванов*

Безпокойство на готическото робство: романът „Еликсирите на дявола“ / *Огнян Ковачев*

Объркани във времето (Някои наблюдения върху най-новите български романи) / *Магдалена Костова-Панайотова*

ЛИНГВОДИДАКТИЧЕСКА АРХЕОЛОГИЯ

Репертoриум на средновековни южнославянски ръкописи и кописти в научноизследователски контекст / *Детелин Лучев, Максим Гойнов, Десислава Панева-Маринова, Радослав Павлов, Константин Рангочев*

ХРОНИКА

Проф. д-р Богдан Мирчев на 80 години / *Ренета Килева-Стаменова, Ева Пацовска-Иванова*

Международна научна конференция „Българистични езиковедски четения“, посветена на 100-годишнината от рождението на проф. Мирослав Янакиев / *Йовка Тишева / Yovka Tisheva.*

РЕЦЕНЗИИ И АНОТАЦИИ

Чуждоезиковото обучение – към езика и културата чрез литература / *Недда Бояджиева*

Кръговрат на изкуствата / *Ирена Кръстева*

световни романисти като Маргарет Атууд, Джон Ланчестър, Елиф Шафак, Жанет Уинтърсън и други. Творчеството на Салман Рушди през третото хилядолетие продължава да жонглира с многообразни форми на реалност, които не намират предполагаемото единство или целенасочено опростяване, а се разпростират в широко, диалогично, но и конкурентно, хетерогенно пространство, което събира игрово алегорично, риторично и политическо, реално и фантастично. В някои изследвания, които се опитват да преодолеят, да заличат постмодернизма, но неизбежно откриват многообразните му следи, белезите му в настоящето, се посочва, че първите два романа от началото на новия век са все пак очевидно постмодерни, защото съхраняват традициите на предходния период, което провокира адекватните заключения, че „Тези романи противопоставят фабулация и мимезис, постмодернизъм и позитивизъм, магия и реализъм, достигайки дори до битките между реалния и виртуалния свят. При това тези битки се водят несъмнено в постмодерни сайтове: интернет при “Fury“; телевизията в „Шалимар клоунът“. Периодите от време на двата романа също са определено постмодернистични: “Fury” е в края на 90-те години, тъй като тогава движението се свива; Шалимар преминава през почти същия исторически момент, премествайки фокуса към това, което много хора смятат за връхна точка на постмодерния период – края на 80-те до средата на 90-те години. Двата американски града – Ню Йорк и Лос Анджелис – също са от основно значение за разбирането на постмодернистката критика на тези романи“ (Brooks, Neil and Toth, Josh 2007, p. 44).

„Шалимар клоунът“ е постколониален и постмодерен роман, който е посветен на историята на Индия и Пакистан след отделянето им от Великобритания. В някои рецензии се описва като епически наратив, прескачащ времена, пространства и идентичности, преминаващ през Кашмир, Калифорния, Франция, Англия, търсейки пресечните точки на историческото с актуалното настояще. Събитията в романа започват в Лос Анджелис с появата на Шалимар и зловещото убийство, което извършва, за да се върнат 30 години назад във времето и се премине през драмите на общността, примесени с личната трагедия. В някои съвсем скорошни изследвания се подчертава ролята на историографската метафикция, която „включва исторически материал и метафикционална саморефлексивност, подкопавайки Евроцентричното историческо писане. Тези постмодернистични исторически романи трябва да се разглеждат като текстове, които създават синергия чрез техните постмодерни и постколониални ревизии. Написани да ознаменуват краха на историята като метанаратив, тези романи отварят пътя към личните истории на хората в историята, чиито истории остават неразказани“ Подобно на повечето постмодерни романисти, които използват историческия наратив, за да го фикционализират, модифицират, пародират или пренесат и преориентират към геополитическата динамика и социалнополитическата проблематика и активизъм на глобализирания свят, Салман Рушди го накъсва на фрагменти, истории, които минават през живота на четири отделни персонажи, а личната драма на Шалимар е преплетена с трагедията на Кашмир. Прехвърлени-

те исторически и пространствени граници на етническия и религиозния разрив между индуси и мюсюлмани, откроява ремитификацията на мита за „Изгубения Едем“. Водещият мотив в романа е предизвикателството пред различните етноси и религии да открият пътя за завръщане в общия дом. Този роман на Рушди потвърждава умението му да преплита истории и митове, фантастични, исторически, но и мистични същества, принцеси, крале и демони, пренасяйки ги в границите на глобализирания свят, където се разиграват трагедии от миналото, примесени с вакхическата изобилност на любов, коварства и страсти, жестокост и насилие във всяко настояще. В романа личните изживявания се комбинират с политическата активност, водеща до терора и насилието като елементи от финалните акорди на безусловната смърт на хармоничното минало и непостигнатата и непостижима хармония в настоящето. Някои теоретици смятат, че във възлови сцени от романа не се търси диалектика между радикален постмодернизъм и радикален ислям, което предопределя желанието на автора, амбицията му „за дефиниране на литературен режим отвъд постмодернизма, който може да помири хуманистичните идеали и политическата решителност с постмодернистката референциалност и ексхибиционизъм“ (Brooks and Toth 2007, p. 154). Тази позиция е повече от неуместна, защото проблематизира вече изработени механизми за справяне с противоречието между художествено и политическо и в случая ще припомня само концепцията на Линда Хъчан, която настоява, че всяка литература е винаги политическа, но в същото време има своя вътрешна структура, която е независима от политическото, и следователно постмодерният роман не е задължително да се ограничава или да търси компромис между една или друга политика. Ще добавя и други аргументи за възможното отделяне на литературното и политическото с цитат от изследване на романите на един от значимите постмодерни романисти Томас Пинчън, в което се подчертава, че „страниците на романа на Пинчън ни карат да разглеждаме жизнеспособността на разделянето на политическата и литературната дейност и ни напомнят, че анархизмът може да бъде и текстов феномен. Да четеш „Against the Day“ („Срещу деня“), означава да се сблъскаш със зашеметяващо преживяване, чиято естетическа анархия примамва непредпазливия читател да упражнява контрол върху наратив, който настоява да разруши своите фикционални конвенции“ (Malpas and Taylor 2013, p. 185). Въздействената сила на романите на Рушди е кодирана в сблъсъка на различни идеологии и политики, за които се използва многообразието от постмодерни практики и форми, а всеки следващ роман не само не прекъсва потока от постмодерни фикционални елементи, а го разширява и модифицира за целите на нови провокации и изобразяване на нови социалнополитически конфликти и визии за миналото, настоящето и бъдещето. Всички романи на Салман Рушди съхраняват и развиват художествения си потенциал в употребата на различни постмодерни практики и форми като интертекстуалност, метафикция, дистопия, ремитификация. Изграденият фикционален свят отваря пространствата на хетерогенното и хетероглосното текстуализиране, опониращо на всеки порив за единство и чистота на идеи, дискурси и идентичности. В този смисъл важен пример за тържеството на процесите на хибридизация в литературата и литературните изследвания, започнали още в предходното столетие, е романът на Салман Рушди „Сатанински строфи“ от 1988 година, който е едновременно постмодерен, но и постколониален роман, а според самия автор той е тържество на хетерогенността, „възхвала на хибридността, нечистотата, смесването, трансформацията, които идват от нови и неочаквани комбинации на хора, култури, идеи, политики, филми, песни. Тя ликува в смесването и се страхува от абсолютизма на Чистотата. Меланж, торлюгювеч, малко от това и малко от онова, това е начинът за навлизане на новостите в света“ (Rushdie, 1991, p. 394).

Романът на Салман Рушди „Чародейката от Флоренция“ от 2008 година събира в едно Изтока и Запада, двата неимоверно различни, но и учудващо близки свята, които търсят разгадаването на битието, поставяйки множество въпроси за вярата и неверието, за хуманистичния порив, за очарованието и красотата, но и за предателството и страха, за безмилостната власт и трудния път до хармонията и истината. Този роман е тържество на имагинацията, на метафикционалната експерименталност. В хетероглосната решетка на текста са събрани приказката и баснята, преплитат се реално и фикционално, историческо и фактологично с въображаемо, мистериозно и митично, един пъстър, магически свят, населен с императори, магьосници, принцеси, наивници и злодеи; свят в който постоянно се сближават и отблъскват баналното и ежедневното, рационалното и познатото с тайнственото и неразгадаемото. Подобно на повечето световни, но и постмодерни писатели от третото хилядолетие, Салман Рушди използва историческия наратив, за да го пренесе и трансформира в метафикционалното повествование, което отваря безкрая от перспективи за осмисляне на историята от позициите на настоящето, за анализ на настоящето през призмата на историческото, едно от важните и убедителни доказателства за неизчерпания потенциал на постмодерната фикция. С богатата и разнообразна гама от наративни модели, в които са вписани множество етниче-

ски, религиозни, политически и в крайна сметка цивилизационни проблеми и дебати, романите на Рушди остават изключително ценно доказателство за жизнеността и устойчивостта на постмодерния роман в динамичната и хибридна културна среда в епохата на глобализацията. Разнородни и противоречиви критически реакции събужда номинираният за „Ман Букър“ през 2019 година роман “Quichotte”, в който легендарният герой на Сервантес е заместен от неговия фиктивен двойник, търговския пътник Кишот, пренесен в динамичното и дигитално настояще на третото хилядолетие. В този роман Рушди проиграва много от характерните идеи за постмодерното авторство, а паралелна линия в него е историята на създателя на „Кишот“ – писателя Сам Дюшан. Всъщност повествованието е изградено от няколко независими сюжетни линии, които се пресичат помежду си във вихъра на неистова имагинация, отваряща проломи в проблемните зони на глобализирания свят. Вече възрастният индиец Кишот е изгонен от своя благодетел и се впуска в едно необикновено пътешествие из Америка, което го сблъсква с абсурдите на реалността, но и на въображаемия свят, който героят сам конструира и изживява с ентусиазма на болезнена автентичност. Възрастен и самотен, Кишот създава своя син Санчо, който преминава през етапите на отделяне от съзнанието на своя създател, за да остане много по-самостоятелен и здраво вписан в консуматорската неизбежност и разточителност на реалността, но все така зависим от въображението на своя баща. Вманиачен в медийното зрелище, Кишот се влюбва безнадеждно в телевизионната звезда Салма Р., която изживява, от своя страна, несигурността на собствената си идентичност. Салман Рушди е създал богата и зрелищна палитра от персонажи, които преминават през неравните траектории на въображението и недостъпността на истината, затворена в коварствата на медийното зрелище. „Всяко предаване по всяка телевизия твърди едно и също – по истински случай. Само че и това не е вярно. Истинската история е, че вече няма истинска история. Вече няма истина, относно която всички да проявят единомислие. Прокрадва се главоболие“ (Rushdi 2021, p. 168).

Някои критици определят романа като късно постмодерен, а други смятат, че артистичните предизвикателства и магическите тайнства натежават и започват да звучат банално и анахронично, което всъщност е част от разпространяващите се от началото на новия век идеи за възстановяване на реалността в нейните конкретни и обективни граници. Смятам, че много по-убедително обаче звучат твърдите и добре аргументирани позиции, които определят романа като „оригинален топос на постмодернизма“, „брилянтно конструирана постмодерна приказка“, а авторът съвсем справедливо е провъзгласяван за „един от най-големите постмодернисти в литературата“. В този си роман Салман Рушди пренася образа на архетипа от класическия роман на Сервантес в САЩ при управлението на Доналд Тръмп, за да изгради традиционния за романите си микс, феерия от приказни, магически тайнства, преплитащи се със стереотипите на медийната среда и актуалните проблеми и конфликти на глобализирания свят. Романът е умела, неистова съпротива срещу засилените пориви за овладяване на реалността в нейните обективни, конкретни измерения и граници, в яснотата и автентичността на видимото. Ако реалността в романа на Сервантес е начин да се излекуват илюзиите, натрупани от контакта с книгите, в романа на Рушди реалността е вече дигитална, хипнотична, медийно регламентирана, многообразна, хипотетична или дори лъжлива. В самото начало на романа авторът ни открива силата и властта на медиен свят, който изкривява реалността до такава степен, че героите губят всякаква представа за едномерна и цялостна реалност, ставайки „жертва на все по-масово психично разстройство, което замъглява и разсейва границата между истината и лъжата, затова все по-често беше неспособен да различи едното от другото, реалността от фиктивната реалност, и започваше да се мисли за естествен гражданин (и потенциален обитател) на въображаемия свят отвъд екрана, на който се бе посветил всецяло и който според непоклатимото му убеждение даваше на него, и следователно на всички останали, нравствените, социалните и практическите напътствия, според които трябва да живеят мъжете и жените“ (Rushdi 2021, p. 10). В българското издание от 2021 година романът е определен като „Съвременен прочит на „Дон Кихот“ в духа на късния постмодернизъм“, но според мен това определение е твърде проблематично и неточно, защото още началните страници категорично защитават постмодерната метафикция, която, променяйки се във времето под натиска на различни икономически, политически, технологични влияния, запазва своите основополагащи принципи, а целият роман се превръща в убедително доказателство на теоретични позиции, представящи метафикцията за „термин, определящ фикционалното писане, което самосъзнателно и систематично насочва вниманието към статута му на артефакт, за да постави въпроси за връзката между фикция и реалност. Правейки критика на собствените си методи на изграждане, такива работи не само изследват фундаменталните структури на повествователната фикция, но изследват и възможната фикционалност на света извън литературния фикционален текст“ (Waugh 1995, p. 40).

Изправяйки се постоянно пред расовата неприязън или най-малкото пред безразличието, които съпровождат пътуването на фиктивните Кишот и Санчо през твърде реалната, а често дори болезнено натрапчива, травматична и плашеща реалност на американския свят, разкривайки абсурдите в този свят, героите изпадат многократно в делириума на неразбирането на границите на реалността. „По едно време Кишот като че ли бленуваше, нямаше представа къде се намира. Макар да беше плод на въображението, в такива моменти Санчо беше истинският човек, а Кишот – измисленият“ (Rushdi 2021, p. 179). Пресичайки различните щати, героите съпреживяват болезнено нещата, които им се случват в измислената от тях реалност, която се оказва наситена със събития, медийно преекспонирани и легитимирани за реални. Повествованието осцилира в изобилието от знаци за реалното: сгради, ресторанти, полицейски коли, снегорини, убийства и злополуки, но и срещи с фантастични, приказни герои – щурци и феи, призвани да хармонизират измисления и несигурен въображаем свят, но и предизвикателствата и заплахите на/в реалността. Потъвайки в лабиринтите на въображаемото, измислените Кишот и Санчо постоянно търсят критериите за истина, за да ги опровергаят и изменят в невероятните и абсурдни срещи с митологични образи и герои от миналото, но и с реални фигури от настоящето, които са моделирани и трансформирани от медийното зрелище, превърнало се в безалтернативен законодател на реалността в настоящето. Зад булото на илюзията, която разколебава всяка представа за постижимост на крайната истина, героите на Рушди изживяват удоволствието от, но и заплахите на въображаемия свят, който ги очарова и привлича невъобразимо, но в същото време ги изправя пред несигурността на познатото и постоянната промяна на позициите им в имагинерното.

„Онова, което преди сме смятали за реалност, в действителност е грешка на възприятията поради принудата да гледаме през това було. То вече е смъкнато и очите ни съзират истината“ (Rushdi, 2021, p. 232). Героите се срещат с митичните зелени Мастодонти , с тролове, но и с реални фигури от различни епохи, като избягалия от режима в Румъния, превърнал се в знакова фигура за френския театър на абсурда драматург Йожен Йонеско, който още от 70-те години на XX век е член на Френската академия; Кари Грант от филма на Хичкок, но и признатия законодател на компютърния бизнес Стив Джобс, а също и популярните и незабравени в настоящето български футболисти Бербатов и Стоичков, които с разменените си имена са включени във въображаема криминална интрига. Повествованието прескача времена, пространства и идентичности, отваряйки перспективите на динамично променящ се свят, който постоянно размива границите между реалното и въображаемото. Авторът използва постмодерната флуидна идентичност, изграждайки образи конструкти, като Братът, Сестрата, Синът, Майката, Жената батут, които въплъщават не само различните маршрути на избраната идентичност, но и несигурността на означаването, което остава подвижно и незавършено, елемент от метафикционалното, което много често размества позициите на реалното и фикционалното в лабиринтите на ризоматичния наратив. Преминавайки през срещи с киноперсонажи, медийни герои, кинозвезди, изправен пред постоянната несигурност на реалността, но и на въображаемия свят, който се променя с всеки нов порив за изход от самотата и отчуждението, провокиращи натрапчивите размисли за живота и смъртта, поставяйки въпроса за „смъртта на автора“, Салман Рушди прави директна препратка към героя на Сервантес, чиято смърт ни провокира да се чувстваме отговорни за нашата собствена…. „Смъртта на Дон Кихот сякаш беше умъртвяване у всички нас на една специална красива глупост, на невинна възвишеност, на нещо, за което нямаше място на света, но което може да се нарече човечност. Маргиналът, човекът, който смехотворно витае в облаците и инатливо не марширува в крак, а и безспорно не е с всичкия си, в последните си мигове се оказваше онзи, когото най-силно трябва да обичаш и за когото най-силно трябва да тъгуваш. Запомни това. Постави тази мисъл на челно място“ (Rushdi 2021, p. 342).

Пълния текст четете в „Чуждоезиково обучение“, кн. 1

Компоненти на университетския имидж

www.strategies.azbuki.bg

Списанието се реферира и индексира в Web of Science; The Philosopher's Index

Главен редактор
Чл.-кор. проф. д.т.н.
Христо Белоев
E-mail: hbeloev@uni-ruse.bg

Редактор
Д-р Албена Симова
0889 88 21 83

Тел.: 02/425 04 70
02/425 04 71
E-mail: strategies@azbuki.bg

Откъс от „Имидж на университета“

Проф. д.п.н. Галя Христозова
Бургаски свободен университет

1. Въведение

Всеки университет има за цел да бъде предпочитан от студенти и преподаватели, да е популярен, да развива образованието и науката. Така той постепенно гради (или руши) своя имидж. Усилията на ръководствата, преподавателите, служителите и студентите са насочени към това да популяризират своето висше училище, да го направят известно, интересно и предпочитано. Не е тайна, че поради намаляващия брой на завършващите ученици „битката“ за всеки студент става все по-решителна. Всеки университет желае да бъде привлекателен за повече кандидат-студенти, да предлага модерни и търсени специалности, да участва активно в развитието на науката и с това да печели популярност. Това са фактори, които влияят положително на неговото развитие. Но има и такива, които бързо могат да окажат негативно въздействие. Свидетели сме на това как прояви като плагиатство, финансови нарушения, лош психологически климат, икономически фактори могат да повлияят на имиджа на един университет, особено ако част от ръководството има отношение към тези проблеми.

Имиджът се гради бавно, ежедневно, трудно, с много усилия, а само с една проява може да се разруши. Затова от особено значение е ръководството на университета да обръща внимание на този важен фактор и да е запознато с всички характеристики на университетския имидж. Не са достатъчни само усилията на PR специалистите, защото това е ежечасова работа на всички – ректор, ръководство, преподаватели, студенти, служители.

2. Същност на имиджа – теоретични аспекти

Какво значи имидж? Изключително много са тълкуванията на понятието „имидж“. Някои от тях са и много крайни, други – противоположни. Да започнем с речниците.

Заглавието е на редакцията

Съдържание на сп. „Стратегии на образователната и научната политика“, кн. 2/2024:

ОБРАЗОВАНИЕ ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ

Проект „Студентски практики – фаза 2“ – опит за подобряване качеството на висшето образование чрез предоставяне на възможности за придобиване на практически опит / *Екатерина Л. Люцканова, Веселина Р. Иванова*

Formation of Professional Skills of Agricultural Engineers during Laboratory Practice when Studying Fundamental Science / *Ivan Beloev, Oksana Bulgakova, Oksana Zakhutska, Maria Bondar, Lesia Zbaravska*

НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ И ПАРАДИГМИ

Incentivizing Publication Activity and the Inevitable Problems / *Georgi Kiranchev*

Социални аксиоми и стилове на решаване на проблеми в професионална университетска среда / *Александър Попкочев*

Имидж на университета / *Галя Христозова*

Дигиталното радио в България – предизвикателства и перспективи / *Христин Стрижлев*

Възможна ли е равнопоставеността между мъжете и жените? Ситуацията в България и по света / *Гергана Христова*

Approaches to Assessing the Creative Climate and Potential for Innovativeness of Educational Organizations / *Anna Varbanova*

Най-общо – от англ. Imige – образ, изображение, представяне. В „Речника на чуждите думи в българския език“ (2012, pp. 294 – 295) определението за имидж е „Впечатление от някого, представа, репутация на някого или на нещо сред другите (общество, други държави, политически среди и под.)“.

В Българския тълковен речник (2018, p. 323) – „Понятие, представа за някого или нещо в обществото, в съзнанието на хората, образ, облик [англ.]“.

В онлайн тълковния речник – „Образ, който е създаден в обществото за отделен човек, група, институция, държава; репутация“.

В преобладаващата част от интерпретациите на понятието „имидж“ се акцентира върху дейността, полезността, важността на човека, организацията или услугата, но в някои се защитава мнението, че имиджът не е нищо друго освен „индивидуален облик или ореол, създаден чрез средствата за масови комуникации или персонални комуникационни усилия с цел привличане на обществено внимание към обекта (Shapel 2002, p. 23). В такива случаи акцентът се поставя върху комуникативната активност на ректора, ръководството и преподавателите.

Синоними ли са думите репутация, реноме, престиж? В Синонимния речник на българския език (1997, p. 764) като синоними на българския термин „престиж“ са посочени влияние, авторитет, тежест, достойнство, почит, уважение, репутация, обаяние, а определението за престиж е „извоювано с предишни постъпки доверие, създаващо у другите сигурност, че следващите ще бъдат на високо равнище“.

Е. Бернейз приема понятието имидж за обозначаване процеса на създаване на репутация. По негово мнение целта и задачите на имиджа са привличане на вниманието и идентификация на субекта. „Репутация – това е общото мнение за достойнствата и недостатъците на субекта. Репутация е мнението за организацията, институцията, фирмата, университета, която е формирана въз основа на реалния опит, придобит при взаимодействие с нея“ (Bernays 2014). В икономическата литература обикновено се използва терминът бренд.

На български вместо термина „имидж“ може да се използва престиж. За съжаление, тази хубава българска дума, състояща се от представка „пре“ и корен „стиж“ – от „стигам“, т.е. докъде съм стигнал, достигнал, почти не се употребява.

Най-общо казано, **имиджът** е идеята, образът, впечатлението, което даден човек, политик, актьор; отделна организация, фирма, продукт, услуга; град, държава и т.н. правят на останалите благодарение на собствените постижения, особености, усилия, характеристики, което става с помощта на средствата за масова информация. Това е оценката за нечия дейност или за някого на отделния човек, на група от хора и на обществото, като цяло.

Има някои **етични правила**, които не бива да се игнорират. Имиджът трябва да отразява истинското положение и състояние на организацията или човека, трябва да е максимално близко до действителността. Ако има твърде много рекламни послания или неистини, то рано или късно те ще бъдат опровергани. Важно е да се покаже размахът на организацията, да се информира обществеността и заинтересованите страни за дейността ѝ, за онова, което предлага и в което е силна, да се открояят личности в нея, които имат общопризнати постижения

и заслуги, като се отчитат потребностите и очакванията на тази общественост. Имиджът, който е изграден изцяло с преекспонирани компоненти на пиара, много бързо може да бъде компрометиран. Неправилното използване на атрибутите на пиара – прессъобщения, брифинги, пресконференции и др., прекомерната публична активност могат да имат обратен ефект. И за имиджа, и за пиара фалшивите новини и некоректната или изкривена информация са недопустими.

Основните **фактори**, които определят имиджа, можем да обособим в няколко групи.

I. Коя е организацията и какво прави

– Кога е възникнала организацията и какво е нейното развитие през годините?

– Какво е качество на продукцията или услугите? Какви национални и международни сертификати за качество има?

– Каква е финансовата надеждност, стабилност и ръст на доходите; какво е нивото на заплатите, има ли социални помощи?

– Колко е голяма организацията?

– Кой и какъв е ръководителят? Какъв е стилът на управление?

II. Каква е комуникационната ù политика:

– име, лого, мото, стил;

– PR стратегия, PR програма;

– интернет активност – официален сайт, страници и групи в социалните медии;

– взаимодействие с медиите – организиране на пресконференции, брифинги, писане на прессъобщения;

– реклама – в медии, участие в организирани борси, панаири и др.;

– организиране на специални събития съобразно спецификата ѝ – конференции, изложения, официални срещи, кръгли маси и други.

III. Каква е ситуацията вътре организацията

– професионализъм и компетентност на работещите;

– взаимоотношенията между работещите, отношения с ръководителите, психологически климат;

– корпоративна политика;

– организация на основните и на допълнителните дейности;

– взаимоотношения и взаимодействия с потребителите.

Какво представлява имиджът на един университет? Различен ли е от имиджа на коя да е организация? На какво да обърнат внимание ръководствата на висшите училища?

1. Имидж на университета

Имиджът на университета това са изградени, наложили се общи представи от убеждения и мнения, които са се формирали през годините за висшето училище, за качеството на образователните услуги, за реализацията на завършилите студенти, за техните постижения като специалисти и израстване в административната йерархия, за научните постижения на преподавателите.

В България в този процес освен самите университети отношение към имиджа имат НАОА (Националната агенция по оценяване и акредитация), която оценява нивото на тези постижения, и Рейтинговата система на висшите училища в България, която ранжира университетите по конкретни показатели и критерии.

За да се работи ефективно за изграждане, запазване и развитие на имиджа на един университет, трябва да се уточнят кои са **аудиториите**, **потребителите**, **публиките**, които се интересуват от него. Можем да ги обособим в няколко групи.

На **първо** място, това са абитуриенти – бъдещи студенти, техните родители. Тук е приложим т.нар. **поведенчески имидж, който се създава с помощта на реклама и директен маркетинг.** Затова се препоръчват срещи със завършващите в училищата, от които има най-много студенти в предходните години; ден на отворените врата в самия университет, запознаване със специалностите на университета на родителски срещи и много други.

На **второ** място, това са настоящите студенти, преподавателите, административният и техническият персонал, т.е. вътрешната публика. При тях е налице т.нар. **вътрешен имидж** и в неговата основа е корпоративната култура. Най-важните посланици на всеки университет са неговите студенти – настоящи и завършили. Те информират интересуващи се, близки в обкръжението си за своята удовлетвореност или неудовлетвореност от съответния университет. Най-значим фактор за имиджа е завършилият студент и неговата професионална реализация.

На **трето** място, това са обществото, местна и държавна власт, директорите на училища и учители, научната общност в България и в конкретен град, работодателите. Те са основната целева

група на **медийния имидж**, който се формира с помощта на средствата за масова информация и на PR техниките и технологиите. Те трябва периодично да бъдат информирани за всички съществени дейности, постижения, планове и намерения на университета.

На **четвърто** място, това са работодателите, които могат да участват и пряко в работата на университета чрез включване в учебния процес, участие в практики, изпити, в различни студентски прояви – научни конференции, състезания и др. Така потребителите на кадри участват активно в изграждане на имиджа на университета.

Имиджът не е постоянна величина, той се мени, често дори вместо да се затвърждава и расте, рухва. Необходимо е да се полагат непрестанни усилия, които продължават през целия „живот“ на даден университет.

Университетският имидж се състои и гради от следните **компоненти**.

История – всеки университет е създаден по различно време, има различен път. Важно е кога е създаден, какви промени е претърпял, какви трудности е преодолял, кои са известните випускници, как и къде се реализират завършилите. Задължително тази информация трябва да бъде представена в сайта – в сбит, подреден хронологичен ред.

Мисия – тя дава най-общата насока за стратегията, целта, задачите, работата на университета за дълъг период от време.

Мисиите на различните университети в България, а и по света, си приличат и това е напълно логично, защото те имат общи цели – да подготвят студенти в различни направления и степени, да развиват науката и да бъдат отговорни към българските традиции и ценности. Напр.:

„Софийският университет „Св. Климент Охридски“ е призван да съхранява, обогатява и пренася през вековете знанието и човешкия стремеж към истината и познанието. Университетът развива науката и обучава студенти във всички нейни области, възпитава високообразовани, национално отговорни личности, които водят българската нация към духовно извисяване и благоденствие“.

Мисията на Бургаския свободен университет е „да бъде гъвкава, предприемчива и социално отговорна институция, която подготвя специалисти с висша квалификация и качества за бърза професионална реализация и развитие в динамична и глобализираща се среда“.

Настояще – свързано е с всичко онова, които университетът прави в дадения момент. То отразява реализацията на предходни дългосрочни планове и тяхната ефективност. Във всеки един момент могат да се актуализират учебни планове, учебни програми, да се инициират нови бакалавърски, магистърски и докторски програми. При липса на интерес от страна на кандидатстудентите, на реализация след завършване, на перспектива някои специалности и направления могат и не да бъдат включвани в кандидатстудентските планове на университета. За да е наясно ръководството с причините за избор на дадения университет, трябва непрекъснато да се допитва до приетите и записали се студенти за това.

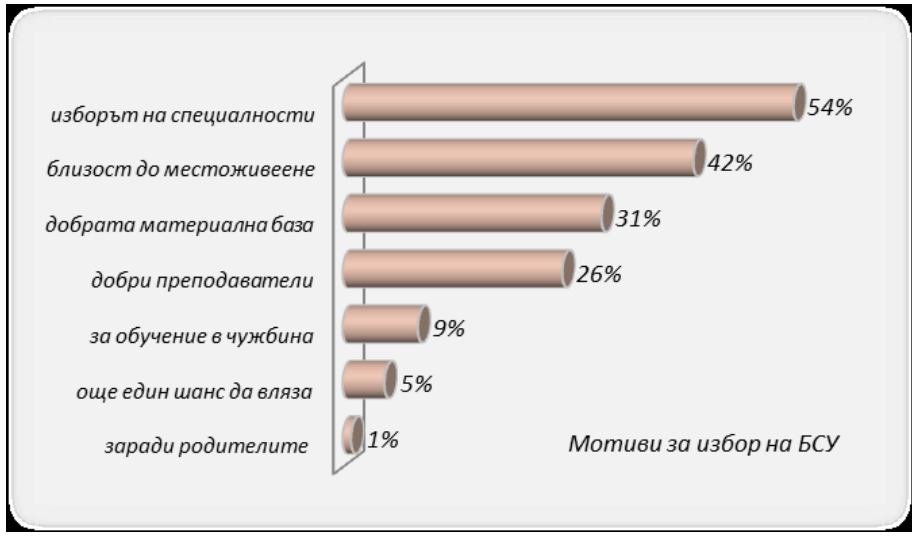

Графика 1. Мотиви за избор на БСУ през учебната 2021/2022 учебна година

Източник: Доклад на ректора на БСУ за 2021 г.

В доклада на ректора, който се представя ежегодно, е необходимо задължително да се направи SWOT анализ – силни страни, слаби страни, възможности, заплахи.

Особено важна е и системата за качество на университета. Провеждането на непрекъснати допитвания да студентите, преподавателите, служителите и работодателите и точният анализ на тази информация са предпоставка за взимане на информирани решения.

Бъдеще – необходимо е да има по-дългосрочни програми и стратегии – мандатна програма на ректора, стратегии за развитието на университета за следващите поне 10 години.

Имиджът на университета има **структура**, която е свързана с основните му дейности – образователна, научна, международна, квалификационна, експертна, консултантска. Тя е следната:

– **Имидж на предлаганите образователни програми:**

– Какви специалности се предлагат, има ли обучение по тях в трите степени – бакалавър, магистър, доктор?

– Какво е качеството на обучение, доказано и с акредитационните процедури и оценките на НАОА?

– Какво е нивото на формираните компетентности; какво мислят работодателите?

– Какъв процент от започналите завършват, поради какви причини отпадат?

– Какви са възможността за реализация, в какъв период след завършване започват работа по специалността?

– Каква е конкурентоспособността на завършилите и работещи студенти?

– **Научен имидж**:

– В коя научна сфера университетът има значими научни постижения?

– По какви научни проекти работи университетът, с какво финансиране?

– В какви международни екипи и в какви направления работят учените от университета?

– Какви научни открития, постижения има университетът, патенти, научни признания, отличия?

– Каква е публикационната активност на преподавателите? Каква част от публикациите са в реферирани издания?

– С какъв темп и качество са процедурите за академични длъжности и научни степени?

– Има ли докторски програми, какви, колко и как докторантите допринасят за научния имидж на университета?

– **Квалификационен имидж**

– Какви възможности за квалификация предлага университетът?

– В какви направления е квалификационната дейност?

– Как осъвременява и актуализира компетентностите на завършилите?

– Има ли действащ департамент за квалификация?

– **Консултантски и експертен имидж**

– Какви договори има сключени за консултантски и за експертни услуги?

– Сред преподавателите има ли признати експерти в различни области?

– Какви консултантски услуги се извършват?

– **Имидж на потребителите на образователните услуги**

– Какви училища са завършили и с какъв успех кандидат-студентите?

– Избраният университет единствен избор ли им е?

– В колко университета кандидатстват? В кои най-често?

– Какъв е мотивът за избор на университета – специалност, преподаватели, материална база, местоживеене?

– Демографски фактори – възраст, пол, населено място.

– **Международен имидж и имидж на международните дейности в университета**

– Организирани международни форуми и срещи – конференции, симпозиуми, семинари.

– Работа по международни проекти.

– Възможности за обучение и практики в чужди университети – договори по „Еразъм+“, двустранни и многостранни договори.

– Съвместни програми с чужди университети с двойни дипломи.

– Франчайзинг.

– Чуждестранни студенти.

– **Имидж на специалните събития**

Пълния текст четете в „Стратегии на образователната и научната политика“, кн. 2

Professional Support for Young Researchers / *Emina Vukašinović, Marija Veselinović, Milan Milikić*

Психообразователни програми за повишаване на родителския капацитет за рефлексия и саморефлексия – систематичен обзор / *Камелия Ханчева, Весела Аравена*

Impact of COVID-19 Confinement on Anthropometric and Fitness Features of University Students / *Cristiana Lucretia Pop, Viorela Popescu*

Връзката отношение – поведение при детето (кратък теоретичен анализ) / *Донка Никова*

Роботите в обучението – образователна STEAM игра / *Мария Желязкова, Михаил Кожухаров, Даниела Кожухарова*

Теоретични предпоставки и експериментален модел за развиване на диалогична компетентност при деца с алалия / *Генчо Вълчев, Жана Георгиева*

Информационните и комуникационните технологии за реализиране целите на приобщаващото образование / *Марлена Данева*

ния инструмент, да решават проблеми и да мислят критично и иновативно“ (Greca Dufranc et al. 2020). Обучението чрез роботи успява да съчетае в едно изучаването на учебния материал с играта, благодарение на което образованието се превръща в интересно, забавно и привлекателно за учениците. „Роботиката може да бъде образователен инструмент, който събужда интереса и любопитството на малките деца, използвайки приятни дейности в привлекателна учебна среда“ (Chaldi, Mantzanidou 2021).

Роботите помагат и за езиковото развитие от детската градина и в последващите етапи на обучение. „Сандърс заявява, че роботиката е истинският интегриран подход към STEM образованието, което означава, че може да обедини STEM области, насърчавайки повторното разработване на понятия и активно учене“ (Screpanti et al. 2018). Чрез тях могат да се създават различни истории, да се пресъздават сюжети от приказки или да се обясняват процеси и явления. „Образователните дейности с роботи са широко разпространени, като се имат предвид разнообразните възможности, налични както по отношение на комплекти за роботика, така и на учебни дейности, предназначени да подпомагат обучаемите да постигнат определени специфични цели“ (Papadakis 2020). Едно от най-големите предимства на внедряването на образователните роботи е, че благодарение на тях се осигуряват забавни и вълнуващи учебни часове и се повишава интересът на учениците към учебната дейност. Това се дължи и на факта, че благодарение на интеграцията на технологиите в учебния процес се осигурява и практическият характер на обучението. Относно внедряването на образователните роботи в процеса на обучение, системата е изправена пред няколко предизвикателства: „липса на обучения за учителите; липса на готови материали по уроците; липса на набор от достъпни роботизирани платформи; липса на материална база“ (Mataric et al. 2007); нежелание от страна на учителите да използват роботите в обучението.

Последните години липсата на набор от достъпни роботизирани платформи поетапно се преодолява, тъй като част от роботите имат налични онлайн версии или приложения за таблети и смартфони, които са достъпни за безплатно ползване. Това позволява използването им в обучението и без да има закупен робот. Фирмите, предлагащи роботи за обучение, активно разработват учебно съдържание, налично безплатно на сайтовете им, с което се преодолява и липсата на готови учебни материали, дейности и цялостно разработени уроци. Неудобството за българското образование е, че материалите са на английски език и част от тях е необходимо да бъдат адаптирани към нашите учебни програми.

Използването на роботите в начален етап цели учениците да придобият основни умения, свързани с програмирането, реализирайки различни дейности и предизвикателства. Успешно могат да се използват и в обучението по компютърно моделиране в III и IV клас, тъй като съдържат функциите за реализиране на компетентностната рамка, заложена в държавните образователни стандарти.

Възможности и характеристики на робота Mind Designer

Mind Designer от Clementoni е робот, който учениците могат да програмират механично, чрез приложение или чрез гласови команди. В комплекта има двустранно табло за игра и поставяне на задачи, списък с гласови команди за комуникация с робота, листове и флумастери.

Роботът има три режима на работа, от които може да се избира – Free (свободен), Edu (образователен) и App (приложение). Режим *Free* позволява ръчно да се програмира роботът чрез задаване на последователност от команди от бутони за движение (напред, назад, наляво, надясно), поставени на гърба му. В този режим роботът може да се управлява и чрез изброени гласови команди на английски език, като за целта е необходимо да се активира бутонът на микрофона.

В режим *App* за управление на робота се използва приложение, инсталирано на таблет или смартфон. Приложението е разделено на три групи: Coding (кодиране) – блоково програмиране, чрез което могат да се чертаят геометрични фигури; Real-time (управление в реално време) – в приложението се появяват основните команди за движение; Drawing (рисуване) – учениците сглобяват животни чрез танграми, които могат да бъдат нарисувани от робота върху лист. При този режим може да се избере и рисуване със свободна ръка, като рисуването става чрез прокарване на пръст по екрана на устройството.

При режим *Edu* се играе чрез програмиране и използване на една от двете страни на таблото, включено в комплекта (синя или жълта), като тук е активно и гласовото управление на робота. С жълтата страна може да се поставят задачи за аритметични действия с три нива на трудност: първо ниво – за събиране и изваждане на числа до 10, второ ниво – събиране и изваждане на числа, по-големи от 10, трето ниво – умножение и деление. Тази част от таблото е предвидена за съчетаване на учебния материал по математика и програмиране, като роботът представя задачите на английски език. Синята страна на таблото е предизвикателство под формата на лабиринт, в което има предмети за събиране и препятствия. Основната идеята на тази част е да се развива логическото мислене на учениците.

Описание на играта

През 2022 година екип от ДИПКУ при Тракийския университет разработи дидактическа игра за ученици от IV клас, в която се използва роботът Mind Designer и прилежащото му табло (фиг. 1). Основната идея на играта е да съчетае затвърждаване на знанията на учениците по дисциплините математика, човекът и природата, човекът и обществото, български език и литература, компютърно моделиране и подобряване на уменията им за блоково програмиране. В играта се поставя основен акцент върху инженерството, като част от STEAM обучението, и социално-емоционалното учене, тъй като то е важен аспект от обучението на учениците.

Фигура 1. Табло на робота Mind Designer

Предварително са подготвени три вида карти. Първият вид съдържа задача по математика (фиг. 2), вторият – въпроси по останалите учебни дисциплини (фиг. 3), а третият – задачи за конструиране.

Примерни задачи по *математика:*

Задача 1. Разликата на най-малкото двуцифрено число и най-голямото едноцифрено число е …….

Задача 2. Обиколката на квадрат е 24 см. Страната му е с два сантиметра по-малка от страната на друг квадрат. Колко сантиметра е страната на втория квадрат.

Задача 3. Петя отворила книга и забелязала, че сборът от числата на лявата и на дясната страница е 11. Произведението на двете числа е:

Фигура 2. Карти със задачите по математика

Примерни въпроси по *човекът и природата:*
Въпрос 1. От кои небесни тела е съставена Слънчевата система?
Въпрос 2. Кога казваме, че едно тяло се движи?
Въпрос 3. Какво представлява процесът дишане?
Примерни въпроси по *човекът и обществото:*
Въпрос 1. Кое управление наричаме демократично?
Въпрос 2. Какво е значението на Търновската конституция за развитието на България?
Въпрос 3. Защо за българите е важно обявяването на ?
Примерни въпроси по *компютърно моделиране:*
Въпрос 1. Какво е алгоритъм?
Въпрос 2. Какво представляват данните?
Въпрос 3. Информацията може да се представи чрез …….?
Примерни въпроси по *български език и литература:*
Въпрос 1. Какво означава синоним?
Въпрос 2. Сказуемото е …?
Въпрос 3. Видовете изречения по целта на изказване са…?

Фигура 3. Картите с въпросите по учебните предмети

Преди започването на играта е необходимо учителят да подготви и материалите, които са свързани с картите за конструиране на кула, тунел, мост и т.н.

Може да се постави задача на учениците да създадат героя, с който ще участват в играта. Ако училището не разполага с 3D принтер, учениците могат да изработят героите си с подръчни материали. При наличие на 3D принтер могат да принтират своя герой, като предварително изтеглят готов модел от някоя от безплатните платформи като Thingiverse или моделират героя на програма за триизмерно моделиране. Подходящ за целта е софтуерът Tinkercad, който е безплатен, уеб базиран и лесен за използване от ученици в начален етап. По този начин всеки отбор ще има уникално пулче, с което да участва в играта, и учениците ще се запознаят с един интересен производствен метод, който набира голяма популярност в производство на потребителски продукти. През последните години в България 3D принтерите навлизат активно в системата на образованието покрай изграждане на STEAM центрове в училищата.

На фиг. 4 са показани 2 варианта на пулчета, принтирани по готов модел чрез 3D принтер.

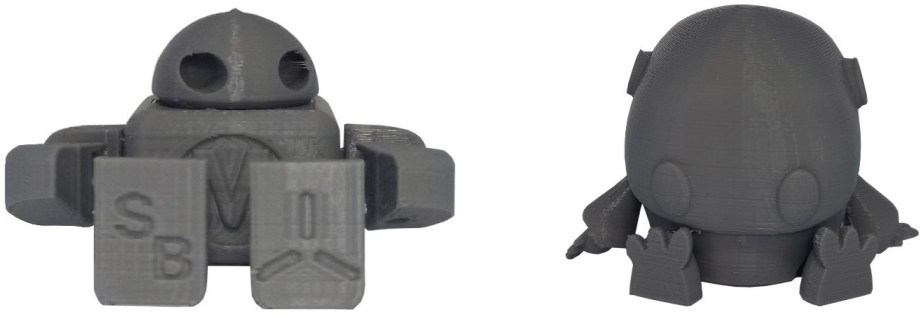

Фигура 4. Пулчета за игра

Правила на играта

Класът се разделя на 4 отбора, като всеки два отбора играят един срещу друг. Пред всеки два отбора се поставят по 1 табло и 1 робот, както и необходимите карти за играта. При поставяне на началото на играта всеки отбор получава карта със задача по математика.

При вярно решена задача отборът трябва да програмира робота така, че той да достигне до поле от таблото с изобразено число, което е решение на задачата. За стартова позиция се използва полето Home.

При грешно решение на задачата на учениците се дава шанс да програмират робота за достигане на полето от таблото, изобразяващо верния резултат, ако успеят да построят танграм на животно по избор в рамките на 2 минути. Ако не успеят да изградят танграма, губят 1 ход.

За повишаване нивото на трудност на кода може да се постави условие роботът да не преминава през квадратите с допълнителни символи на таблото.

При грешка в кода отборът се озовава на полето Home и губи 1 ход. При верен код роботът достига определеното число и учениците теглят карта, съдържаща въпрос от учебния материал. Всеки верен отговор носи на отбора 1 точка. При грешен отговор на въпроса от учебния материал роботът отива на най-близкото поле със знак, различен от число, на което получава допълнителен въпрос, за да може да продължи играта, без да пропуска ход. В картите с допълнителни задачи има въпроси, свързани със социално-емоционалното учене, и задачи за конструиране. Например:

Социално-емоционално учене: Сподели 3 неща, за които си благодарен? Сподели нещо, с което си помогнал днес на някого. Най-добрият ти приятел е много притеснен за теста по математика. Какво би му казал – три неща, които биха могли да му помогнат за да се успокои?

Конструиране: Изградете кула с еднаква дължина и височина (широчината е произволна). Постройте нещо, което лети. Изградете тунел за влак. За изграждането на конструкциите могат да се ползват различни материали (кубчета от конструктор, хартия, сламки и т.н.) или програми като LeoCad и BricklinkStudio.

Пълния текст четете в „Педагогика“, кн. 4